

UTANFÖR

BILDEN AV ROMER I SVENSK PRESS

DAN AUGUSTSSON

MARIA HANSSON

BJÖRN WENDELBORN BARR

**GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR JOURNALISTIK OCH MASSKOMMUNIKATION
HT2010**

UTANFÖR?

DE SENASTE ÅRENS utveckling i Europa, med bland annat Frankrikes massavvisningar av romer och Jobbikpartiets framgångar i Ungern i åtanke, har lämnat bruna fläckar på Unionens flagga. Men föraktet mot romer är inget nytt. Antiziganismen har en månghundraårig tradition — både i Europa och i Sverige. Och till skillnad mot övergreppen på judarna har romerna aldrig fått någon egentlig upprättelse, varken i form av en offentlig ursäkt för tvångssteriliseringar eller någon kompensation för den tid då de inte fick gå i svenska skolor.

SVENSKA MEDIER BÄR också ett ansvar för hur romer systematiskt har utslutits från samhällslivet, i artiklar från ett halvsekel sedan kan man utläsa en explicit rasism när man med skräckblandad förtjusning berättar om att ”zigenare” och ”tattare” kommit till byn. Myndigheter och medborgares fördomar har fått fritt spelrum utan någon vidare kritisk granskning av journalisterna.

Vi är intresserade av hur det ser ut idag. Finns samma tendenser i modern svensk press?

EN VIKTIG DEL FÖR ATT kunna förstå vårt arbete är vårt antagande om att medier inte är någon fristående del av samhället. Istället ser vi medierna som en maktinstitution som är med och konstruerar en kunskapsdiskurs som präglar våra vanor, tankar och åsikter. Man kan föreställa sig en spiral; samhällströmningar fångas upp av medierna och berättas i text, bild och ljud. Skildringarna ger sedan återverkan på mediekonsumenterna som i sin tur antingen kan reproducera åsikterna genom sitt agentskap eller ge upphov till nya rörelser i samhället.

Med det här magasinet vill vi titta djupare på hur nutida svensk press deltar i konstruktionen av romen som begrepp. Hur ser dagens rapportering ut och hur resonerar man på redaktionerna när man skriver ut etnicitet?

DESSUTOM GÖR VI NÅGOT som efterfrågats av forskare i tidigare rapporter, vi försöker ta reda på hur romer själva upplever mediernas berättelser. Vad händer med självbilden och förtroendet för det majoritetssamhälle som medierna är en del av om ens folkgrupp beskrivs på ett negativt sätt?

Våra resultat kommer förhoppningsvis få genklang, både ute på redaktionerna men också hos romerna själva. ●

Dan Augustsson

Maria Hansson

Björn Wendelborn Barr

LITTERATUR.....	4
DE OÖNSKADE.....	6
VÄLFÄRDSTIGGARE.....	10
FÖRÄNDRINGEN.....	14
BANDITER!.....	17
DE DÖMDA.....	20
SAMVETET.....	24
KOMMUTATIONSTEST.....	27
ROMERNA.....	28
DEN ANDRA KÄLLAN.....	31
MEDIEEFFEKTER.....	32
REDAKTIONEN.....	36
ANALYS OCH AVSLUTNING.....	38

LITTERATUR

Vi har undersökt bilden av romer i svensk media och hur romerna själva upplever den. De flesta reflekterar kanske inte över vilken bild de har av romer och än mindre vad den kommer ifrån.

Text: Maria Hansson

”THE ADVERSITY OF exclusion can be made to go hand in hand with the gifts of inclusion.”

Så skriver Amartya Sen i *Identity and violence*, och i den statliga utredningen Svenska nyhetsmedier och mänskliga rättigheter i Sverige står det att även om det ibland kan ligga ambition, välvilja och empati bakom texter om grupper som ofta andrafieras och även om de kanske inte först framstår som främlingsfientliga så: ”... som permanenta inslag i nyhetsdiskursen ger de likväl ifrån sig viktiga budskap. De bidrar till att framställa vissa kategoriserade grupper som annorlunda och bristfälliga”. Detta innebär att även om de rasistiska uttrycken tvättats bort så formas bilden av gruppen utifrån vem som får representera dem.

Amartya Sen skriver om hur identiteten formas och hur vi alla har multipla identiteter, men om man tillhör en marginaliserad grupp kan det vara i princip omöjligt att själv välja vilken identitet som skall representera vem man är i första hand. Denna kategorisering är samtidigt nödvändig för att vi ska kunna förstå och förklara verkligheten, men när stereotyperna blir så fasta att de är omöjliga att rucka på för någon som kategoriseras på ett visst sätt uppstår stora problem. En rom kanske i första hand vill vara man,

kvinna, sitt yrke, sina intressen, förälder eller något annat som är identitetsskapande för jaget, precis som när man som svensk relaterar till själv som i första hand journalist, dotter, förälder, advokat eller vårdbiträde. Att rom på romani chib betyder människa är intressant fakta i en diskussion kring identitetsskapande och identitetens betydelse.

I SVENSKA NYHETSMEDIER och mänskliga rättigheter står: ”Om medierna reducerar personer med funktionshinder till att representera sina funktionshinder, så riskerar funktionshinder att bli ett stigma; den dominerande egenskap som utmärker personen eller gruppen.” I den här studien går detta att applicera på hur romer synliggörs i media samt hur de själva upplever sin roll i medierna.

Genom forandet av dem stärks alltså vi-tanken, något som står i fokus i Edward Saida *Orientalism*. Samtidigt kan en människa vara utsatt för diskriminering och underordning på flera plan, i Lynn Chancers *Gender, race and class* beskrivs intersektionalitetsbegreppet utifrån de tre parametrarna kön, etnicitet och klass, vilket bygger på tanken att flera diskriminerande strukturer samverkar och förstärker varandra. En romsk kvinna från arbetarklassen är med andra ord fler-

dubbelt underordnad en vit svensk man från medelklassen.

MEDIEFORSKAREN Jesper Stömbäck skriver att den svenska demokratin bör betraktas som en medialiserad demokrati, de flesta hämtar sin information om sådant som ligger bortom den egna vardagen i media och medierna påverkar de politiska processerna genom bland annat urval och presentation.

I utredningen *Mediernas vi och dom: mediernas betydelse för den strukturella diskrimineringen* kommer Gunilla Hultén fram till hur invandringspolitik och skildringen av invandrare är intimt sammankopplade. Samma sak konstateras i *Svenska nyhetsmedier och mänskliga rättigheter i Sverige*, genom att mediebildens avspeglar maktstrukturen i samhället legitimeras den på samma gång. Därför är skildringen av exempelvis romer oerhört viktig för både romers position i samhället och deras självbild.

I samma utredning konstateras att bara uttrycket ”sårbara grupper”, där man helt glömmer vem som vill såra dem och varför, antyder att sårbarheten är en egenskap hos grupperna, samtidigt som de som utsätter grupperna för diskriminering slipper etiketteras. Detta torde innebära att den som alltid framställs som

”En rom kanske i första hand vill vara man, kvinna, sitt yrke, sina intressen, förälder eller något annat som är identitetsskapande för jaget”

offer framstår som svag, så kanske är det inte genom att lyfta fram offerrollen som man bryter den strukturella rasismen.

YLVA BRUNE, som forskat i den svenska mediebildens av minoriteter, menar att det behövs en balans mellan att lyfta upp den diskriminering som sker mot romer och att låta dem framträda som vanliga samhällsmedborgare. Många fall av diskriminering lyfts aldrig i medierna och romernas offerroll i dagens nyhetsmedier blir enligt henne samtidigt något som omyndigförklarar i och med att man ofta skriver om hur romerna lurats till Sverige.

I uppsatsen *Mediemytiska romer* frågar sig Tobias Nilsson varför man inte uppger etnicitet i positiva sammanhang, till exempel ”*Finsk rom räddade man från att drunkna i Mälaren*.” När etnicitet eller grupptillhörighet är något som bara anses vara relevant i negativa sammanhang, när artiklarna är vinklade på offer eller förövare, skapar detta en bild av att det är dessa aspekter som definierar gruppen och som skiljer dem åt från ”vanliga svenskar”.

Många gånger är det nyhetslogiken som ställer till det eftersom det krävs generaliserbarhet, kontraster i offer och förövare för att en artikel ska betraktas som intressant och förståelig. Nyhetsproduktionen går ut på att förenkla ofta komplicerade sammanhang vilket ibland ställer till det eftersom grupper som sällan får medieutrymme riskerar att generaliseras och därmed stereotypifieras.

Ylva Brune skriver i *Nyheter från gränsen*: ”*Mediernas invandrare föds i korsningen mellan nyhetsmakandets rutiner, myndigheternas diskurser och generella föreställningar om invandrare – föreställningar som bland annat har ny-*

hetsmedierna som viktig källa.” I samma bok konstaterar hon: ”*Nyhetsjournalistikens arbetssätt och framställningsformer bidrar till att skapa en begreppslig invandrare; en tankekonstruktion som lever sitt eget liv, vid sidan om verkliga människor och förhållanden. Denna tankekonstruktion får i sin tur verkliga konsekvenser för människors möten och livsvillkor.*”

I SIN AVHANDLING *Otrygghetens landskap* skriver Gabriella Sandstig om hur mediebildens påverkar människors otrygghet i stadsrummet. Medieeffekterna blir synliga hos de som tror att de påverkas eller de som tror att media påverkar andra men inte dem själva. Det sistnämnda, tredjepersonseffekten, innebär för hennes studie att människor som tror att andra påverkas av medierna undviker platser som de antar att andra undviker på grund av rädsla. Hon skriver också om hur sociala faktorer påverkar mer än medierna, upplevelser av brott i stadsrummet medför en större rädsla.

För vår undersökning kan detta innebära att medieeffekten är störst hos dem som redan har en bestämd bild av hur det ser ut, det är alltså här de implicita budskapen i artiklarna, eller strukturen i vad som skrivs och när den romska tillhörigheten anses relevant blir viktiga att titta på.

Bland människor som har en negativ bild av romer kan denna bild antas förbli likadan eller rentav förstärkas om det är en negativ bild av romer som presenteras i medierna. Hos människor som inte har samma fördomar tolkas artiklarna kanske inte på samma sätt även om man kan anta att de stereotyper som skapas av media om man alltid skriver om romer i särskilda sammanhang förmodligen påverkar

någon som inte har någon kontakt med romer.

UTREDNINGEN *Integrationsbilder – medier och allmänhet om integrationen* har visat att det är lättare för grupper att integreras i majoritetssamhället om majoritetens bild av dem är positiv. Eftersom medierna spelar en viktig roll för denna opinion kan den generella bild av romer som presenteras i medierna på många sätt vara avgörande för majoritetsbefolkningens interaktion med romer. Enligt Bengt Johansson, professor i journalistik och mediekommunikation, påverkar medierna även hur de underordnade grupper som vill integreras med majoritetssamhället kan uppfatta sig själva.

Ylva Brune konstaterar: ”*När jag som enskild journalist skriver om en ung invandrarkille som är på väg in i tung kriminalitet för att han känner sig utestängd av samhället, så berättar jag något som är sant, men om många av mina kollegor skriver liknande artiklar, och om denna typ av artiklar är det enda vi skriver om unga invandrare, så producerar vi tillsammans en lögn.*”

Olikhetsskapandet är en förutsättning för diskriminering, Ylva Brune skriver: ”*Diskursiv diskriminering, vilket innebär en negativ särbehandling i tal, skrift och bild möjliggör och naturliggör materiell diskriminering.*” En undersökning av hur mediebildens av romer ser ut borde således kunna säga något om hur majoritetssamhället ser på romer och om medierna nu har påverkan på samhällsdiskursen borde de också kunna styra den i en eller annan riktning. Detta skulle innebära att medierna har ett stort ansvar att axla. ●

DE OÖNSKADE

Hundratals år av diskriminering och förföljelse. Det är lätt att sammanfatta romernas historia, men för att förstå deras situation krävs mer än så.

Text: Maria Hansson

ROMERNA DOKUMENTERADES för första gången i Sverige 1512. Det dröjde inte länge innan myterna kring folkgruppen etablerades. Gustav Vasa och hans söner misstänkte att de var spioner och 1637 uppmanades alla tattare och tatterskor att fly från Sverige och landets provinser, annars skulle varje man hängas i första bästa träd och kvinnor och barn tillfångatas som slavar.

I de förordningar som utfärdats för att försvåra för resandefolk i Sverige är det inte bara romerna som varit måltavlor, utan alla sorters lösdrivare. Misstankarna mot romerna har dock funnits kvar på ett annat sätt än mot andra folkgrupper. Enligt Ylva Brune som forskar i hur mediebilderna av romerna förändrats från 60-talet fram till 2007 ligger problemet till stor del i att vi inte har gjort upp med den delen av historien. Sverige har

erkänt brotten mot judarna och förintelseöverlevare berättar om hemskheterna i skolorna, men vi glömmer lätt att även romerna jagades under den här tiden och att de diskriminerats länge.

– När man vet så mycket om historien och hur vi har burit oss åt så tycker jag att man skulle ha precis som man har med judiska överlevare, man skulle ha långa reportage om enskilda öden samt gruppens öden, som skulle möjliggöra för oss som inte känner till det här så bra som vi känner till judarnas utsatthet, att identifiera oss, att förstå, säger Ylva.

ÅR 1322 KOM romerna till Kreta. De hade flytt undan slaveri från Sind och Punjab i nuvarande Indien och Pakistan då de invaderats av de muslimska ghaznaviderna. En del trodde dock att romerna ursprungligen kom från Egypten och

därifrån kommer benämningarna gypsies och zigenare.

I Sverige blandades de också ihop med en rysk folkgrupp, tatarer, varifrån ordet tattare härstammar. I gruppen tattare ingår även människor som etniskt inte tillhör romerna, då de romer som kom till Sverige under 1500-talet blandats med andra resande. Ordet rom betyder människa på romani chib, och är den benämning som romernas egna organisationer anser bör användas.

MELLAN 1914 och 1954 förbjöds romer att komma till Sverige och endast tre romer lyckades ta sig in i landet under dessa år, att Norge och Danmark hade liknande lagar innebar att det blev omöjligt för romer att ta sig till Norden för att undfly förintelsen. Irka Cedeberg skriver i *Född fördömd* om 68 romer med

”... Tartare och Ziguener som med hvarjehanda ogudaktighet, Spådomar, Lögn samt Tjuveri, tillfoga Alenige man storbesvär och olägenhet, jämbäl andra sådana utlänningar, som med Barometrar, åtskilliga sorters Glas, Té och mindre nödiga varor inkomma samt redbare penningar med sig bortföra vart de än ertappas ska de drivas ut ur riket eller till Cronans arbete enligt tidigare förordningar.”

- 1741 års förordning, stiftad av Hattriksdagen

norskt medborgarskap som efter en resa i Europa vid gränsen mellan Tyskland och Danmark nekades återvända till Norge och därmed hamnade i Auschwitz och Buchenwald. Endast en överlevde och återvände till Norge efter kriget, där han senare tog sitt eget liv.

Under den här perioden började svenska staten med tvångssterilisering av människor som ansågs vara mindre lämpade att sprida sina gener. Enligt *Steriliseringsfrågan i Sverige 1935-1975*, var steriliseringen inte särskilt riktad mot romer men i 600–700 fall framgår det att ”tattare” varit det skäl som uppgett som grund för tvångssterilisering, de flesta av fallen före 1940-talet. Under 40- och 50-talen diskuterades en utvidgning av lagen som enbart skulle gälla tatterna.

I samband med införandet av ransoneringskort under andra världskriget mantalsskrev sig flera romer och 1952 erkände socialministern officiellt deras medborgarstatus, man konstaterade att många var födda i Sverige eller hade varit här tillräckligt länge för att inte hamna under kategorin utlänningar. I och med detta startades också en process för att assimilera romerna.

FLERA STATLIGA utredningar under 40- och 50-talet vittnar om romernas svårigheter med att bli bofasta. De tilläts inte stanna längre än tre veckor i en kommun enligt lösdriverilagen som gällde fram till 1964. Ibland fick de inte stanna alls. Kommunerna ville inte ta ansvar och trots att de genom medborgarskap hade rätt till sociala förmåner som barnbidrag och föräldrappening så fick de sällan ut några pengar eftersom kommunerna vägrade betala ut något till någon som inte var skriven i kommunen och många fortfarande hade svårt att bosätta sig.

Myndigheterna hade stora svårigheter med att få kommunerna att gå med på att ha romer boende i kommunen, och man försökte med olika löften om att staten skulle ersätta de utgifter kommunen skulle ha för att husera romerna.

1956 års statliga utredning i frågan visade att ca 150 romer saknade boställningsort, 600 hade boställningsort men deras hemkommuner vägrade kännas vid deras rättigheter.

Först under 60-talet försökte staten ordna bostäder åt romerna och tillåta barnen att gå i skolan, men misstänksamheten fanns kvar. Om en romsk familj fick en bostad så ansågs detta ha tillräckligt nyhetsvärde för att utgöra en artikel, och det var inte ovanligt att artikelförfattaren lovade ”återkomma med information om huruvida familjen sköter sig eller inte.”

Skolgång var också ett problem i och med att inga familjer tilläts stanna tillräckligt länge på en ort, men 1943 beviljades finansiering av en sommarkurs för romska barn i ett läger utanför Stockholm och 1945 beviljades bidrag till dessa ambuleringsskolor. 1960 fastställdes att de romska barnen skulle integreras i den vanliga skolan.

I EUROPA FINNS idag 10–15 miljoner romer och siffrorna på hur många av dessa som bor i Sverige varierar men brukar ligga runt 15 000–20 000. I Sverige förekommer ingen etnisk registrering utan huruvida en person ska räknas som etnisk minoritet eller inte avgörs av självidentifikationsprincipen. Om man betraktar sig som rom, så är man det men eftersom en del inte vill erkänna sitt romska ursprung av rädsla för att bli diskriminerade är det svårt att veta hur många romer som egentligen bor i Sverige.

Här började romerna räknas som mi-

noritet 1999 och delades i och med det in i fem grupper. De romer som anlände till Sverige under 1500-talet kallas resandero-mer. De som deporterades till östra Sverige, nuvarande Finland, men som sedan återvandrat kallas finska romer. De som kom till Sverige under 1800-talet kom att kallas svenska romer. Utomnordiska romer är de romer som kom efter det att invandringsförbudet slutade gälla 1954, främst från Polen och Tjeckien. Nyanlända romer kallas de som kom i början av 1990-talet, de flesta flyktingar från Balkankrigen.

I VÅRT GRANNLAND Norge har resande som utsatts för tvångssterilisering ersatts med mellan 20 000 och 60 000 norska kronor, de som inte tilläts gå i skolan har kompenserats med upp till 60 000 kronor per person. Norge har alltså gjort upp med sin långa historia av diskriminering, där romerna var fredlösa, tusentals tvångssteriliserades under första halvan av 1900-talet, arbetsläger inrättades och där ett femtiotal människor, de flesta av resandesläkt hittats i en anonym massgrav. De hade tvångslobotomerats eller utsatts för andra kirurgiska ingrepp mellan 1965 och 1989. Den röd-gröna oppositionen vill att Sverige ska tillsätta en sanningskommission som utreder brotten mot romerna men den nuvarande regeringen säger nej.

– Tystnaden, och den här vägran från myndigheternas sida att tillsätta en sanningskommission, att göra upp på något sätt och erkänna de oförrätter som samhället har tillfogat romerna och be om ursäkt och säga att vi ska bli bättre, det är inte bra. Det är inte bra för oss att sväva i den här villfarelsen att vi är så himla snälla, säger Ylva Brune. ●

VÄLFÄRDSTIGGARE

Tvivelaktiga, tacksamma och lättlurade. I oktober 2010 skrivs det mycket om asylsökande romer i svensk press. De kommer i flockar och profiterar på det europeiska välfärdssystemet.

Text: Dan Augustsson

UNDERSÖKNINGEN baseras på en analys av 20 artiklar från en tvåveckorsperiod i oktober. Två återkommande ämnen är den så kallade flyktingströmmen av asylsökande romer från Balkan till Sverige, samt efterdyningarna av Frankrikes deportering av romer tillbaka till Rumänien. I analysen framträder två bilder av romen i Sverige – den duktige och anpassade som lyckats trots fördomar och diskriminering, samt den asylsökande utlänningen som nästan alltid är ansiktslös och kommer i en flock eller i ett flöde.

Artiklarna som berör asylsökande romer är mest negativa. Om man utifrån språket i dessa artiklar skapar en bild av romen är den:

Obildad och lättlurad, som kommer hit i organiserade busslastar. Romen söker asyl i Sverige av enbart ekono-

miska skäl. Ytterst få av romerna har skäl att stanna i Sverige, så de försöker lura systemet och utnyttja den fria rörligheten som bestämdes i Schengenavtalet. Cecilia Malmström ser romerna som ett hot mot visumfriheten i hela Europa. I Lysekil är de asylsökande romerna bland annat en belastning för primärvården.

Romernas berättelser är tvivelaktiga. I en artikel i Sydsvenskan ”hävdar” de asylsökande romerna att de utsatts för trakasserier och förföljelser, har brist på utbildning, jobb och hälsovård, samt att de vräkts och misshandlats av sina grannar. Skribenten kallar sedan berättelserna för ”utsagor”. Det följs av ett pratminus från migrationsminister Tobias Billström, som säger att ”*man klassas inte som flykting om man kommer från Serbien, så de kommer i stor utsträckning att skickas tillbaka*”.

Asylsökande romer är offer för och samtidigt ansvariga för människohandel. I en artikel i Vimmerby-Tidning intervjuas en representant från UNICEF, som hävdar att barn som spelar dragspel på gatan kan vara offer för människohandel. Hon berättar om en 17-årig romsk flicka som tvingades till prostitution. Flickan hade ”*Precis som de flesta andra romska flickor i byn hade hon en pappa i fängelse och en missbrukande mamma*”. Förutom att vara kriminella och missbrukare uppmannar asylsökande romska föräldrar sina barn att stjäla i svenska affärer.

I FLERA ARTIKLAR som berör asylsökande romer beskrivs invandringen i industriella termer. Ett exempel är en artikel i GP, med rubriken ”*Serbien stoppar strömmen till Sverige*”. De asylsökande avhumaniseras eftersom de inte represen-

Nastase slår hårt mot romer

- GP-rubrik, oktober 2010

teras i texten. ”I länder som lyckats få till stånd en effektiv och snabb asylprocedur har vi sett en minskning av försöken att missbruka eller profitera på asylproceduren”, säger talespersonen Michele Cercone, oemotsagd. Artikelnen ger sken av en kamp mellan den romska massan och det svenska systemet. Cercones teori kritiseras inte, och framstår således som sanning. Romer från östeuropeiska länder reser till Västeuropa för att ”profitera” på välfärdssystemen.

Samme skribent har ytterligare en artikel som handlar om romer i Östeuropa. Den före detta tennisspelaren Ilie Nastase har uttalat sig rasistiskt i rumänsk press i samband med utvisningarna i Frankrike. Inte heller här får någon rom uttala sig. Nastase säger: ”Mig skulle det störa om någon satte upp sitt tält framför mitt hus, retade mig med tiggeri och skrämde mina barn”. Nastase föreslår att romska rumäner deporteras till landets västra delar, där många invånare är ungrare. Detta för att ”modifiera regionens etniska sammansättning”. Artikelnen fortsätter i en beskrivning av duster mellan Rumäniens ungrare och rumäner. Romerna nämns inte mer. De reduceras till ett obekvämt problem för alla som tvingas befatta sig

med dem. Den vitsiga rubriken, ”Nastase slår hårt mot romer”, förstärker bilden av de östeuropeiska romerna som något man egentligen kan skriva lite hur man vill om i Sverige.

Ett annat exempel finns i DN, med rubriken ”Ny flyktingvåg av romer från Serbien”. Eftersom romen inte kommer till tals i artikeln blir den något annorlunda, skrämmande och ansiktslös. När ordet placeras i rubriker och ingresser, så vet läsaren direkt vad för sorts människor det handlar om, eftersom ordet romer blir negativt laddat. Läsarens förförståelse och textens markörer (flyktingvåg, överfulla anläggningar, det berömda lägret under Gazelabron) blir till den negativa bilden av romer. Okända och profiterrande, kommandes i flock.

ARTIKLAR SOM berör ”svenska” romer visar en mer neutral bild. Tre artiklar är referat från tre olika föreläsningar om romernas historia i Sverige. I en artikel (i Nerikes Allehanda) berättar romen Magnus Hultgren om sin familjs liv i Sverige från 1800-talet och framåt. Journalistens vinkel är att låta en ”integrerad” rom berätta om romernas svårigheter och diskriminering genom historien. Berättelsen

förstärks med en sidoartikel av experten och författaren Bo Hazell, som skrivit om romernas svenska historia.

Ett annat referat är från Willie Andreasson Kwekks föredrag, även det om romernas historia i Sverige. Artikelnen är positiv, och slutar ”När Willie en bit efter klockan 22 slog ihop sin pärm var vi nog många som förundrat tänkte: hur kan det finnas några romer i Sverige överhuvudtaget?”. Sympatin ökar med en romsk huvudperson. Journalisten skriver positivt eller neutralt och uppmärksammar romernas historiska problem, till skillnad från artiklarna om asylsökande romer.

Hallandsposten har skrivit ett personporträtt på Rukija, en ung romsk tjej som studerar till kulturtolk. Hon framställs som avvikande från det normala med sina stenhårda ambitioner och tajta byxor. Artikelnen är positivt inställd till henne, men negativ mot romer och romsk kultur, som skribenten definierar som motsatsen till den driftiga Rukija. Till exempel: ”Rukija borde, iallfall enligt gammal romsk tradition, redan vara både gift och mamma. Istället pluggar hon med stenhårda ambitioner...”. Skribenten framhäver också att Rukija inte bär traditionell romsk klädsel. ”Rukija bär till exempel inte lång kjol

...sin dotter Senidora, 5 år, i familjens hem i Bujanovac.

Ny flyktingvåg av asylsökande romer

Migrationsverket står inför en ny våg asylsökande romer och överfulla anläggningar. Över två tusen serbiska medborgare, de flesta romer, har sökt asyl i Sverige sedan i början av september. Bland de asylsökande finns över tusen barn.

Hittills i år har 4 692 serber sökt asyl i Sverige. Det förs ingen statistik över etnisk tillhörighet, men

rer bidrog till en första våg asylsökande. I mars kom 1 118 romer med bussar från södra Serbien. Sedan svenska ambassaden på vären gjort en informationsresa till södra Serbien minskade strömmen.

NU STÅR Migrationsverket inför en ny våg asylsökande och överfulla anläggningar. Bara förra veckan kom 569 serbiska asylsökande till Malmö och Göteborg.

människor som lätt blir lurade att köpa dyra bussbiljetter till vad de tror ska bli ett bättre liv, enligt serbiska ambassaden.

Förra gången kom de asylsökande främst från södra Serbien. Bland dem som kommer nu finns många som lämnat Belgrads förorter. Här har situationen förvärrats sedan de serbiska myndigheterna rensade det berömda lägret under Gazelabrön. Trots bedyranden från myn-

Serbien uppmanas stoppa strömmen av asylsökande

Under det senaste året har 8 000 serbiska medborgare sökt asyl i EU. Nu uppmanar

Dagens Eko talat om missbruk av visumfriheten och om att människor lurats i väg av researrangörer.

resminister Dacic att dämpa oron för att EU ska återinföra visumkravet. Vid ett krismöte med bland an-

Strömmen från Serbien ska upphöra

Att tusentals serbiska romer sökt asyl i Sverige i år får EU att reagera. Kommissionsledaren Cecilia Malmström har skrivit till Serbien med inbjudande till att återinföra visumkravet.

visi avser diskussioner på grund av den senaste utvecklingen, säger Migrationsverkets utrikesminister Cecilia Malmström.

Aktuella utveckling
Att kommissionen inte fick tillräckligt med information om den senaste utvecklingen i Serbien har lett till att kommissionen har skrivit till Serbien med inbjudande till att återinföra visumkravet.

visumfrihet i fara

Ännu en gång har Serbien blivit utmanat av EU att återinföra visumkravet. Detta är ett svar på den senaste utvecklingen i Serbien, som har lett till att tusentals serbiska romer sökt asyl i EU.

visumfrihet i fara

Ännu en gång har Serbien blivit utmanat av EU att återinföra visumkravet. Detta är ett svar på den senaste utvecklingen i Serbien, som har lett till att tusentals serbiska romer sökt asyl i EU.

utan har anammat sin egen stil som den unga människa hon är med tajta byxor och snygga stövlar utanpå."

TVÅ ARTIKLAR som handlar om asylsökande romer har romska intervjupersoner (en i Västervikstidningen och en i Västerbottens-kuriren).

Artikeln i Västervikstidningen beskriver en familj asylsökande romer som offer för det svenska systemet. De ska utvisas och är desperata, eftersom de vill stanna så att deras barn ska få vård. "Blir vi bara hjälpta åker vi gärna tillbaka", får familjen säga. De vill ha hjälp med vård av två barn, som de inte har råd med i Moldavien. Förutom två romska familjer uttalar tolken sig som expert, samt en anställd på Migrationsverket.

Artikeln är neutral till situationen i Sverige men mycket negativ till situationen i Serbien och Moldavien. Skribenten framhäver att situationen familjen skickas tillbaka till inte är bra.

I Västerbottens-kuriren skriver en

skribent hur väl samhället tar hand om de asylsökande i Anumark. Rubriken "Tack-samma romer har anlant till Anumark"

visar hur lyckliga romerna är och hur duktigt samhället är. En rom får uttala sig, och han bekräftar bilden av det fantastiska nya landet. Sverige är vackert, svenskar är trevliga. I Serbien bodde familjen i jordhus, här bor man i fint hus. Skribenten berömmar myndigheterna för hur fint de asylsökande får det, men problematiserar inte bilden. Hur länge får romerna stanna innan de skickas tillbaka till sina jordhus? Om skribenten talat med Migrationsverket hade hon fått reda på att cirka 97 % av asylsökande romer från Östeuropa skickas tillbaka, och att Migrationsverket snabbar på sina ärenden för att hinna med fler. Beskrivningen av romerna är positiv, men beskrivningen av deras situation är naiv.

SVENSK PRESS skriver om romer på två sätt hösten 2010. Artiklarna är påverkade av det rådande samhällsklimatet och

specifika händelser, till exempel Frankrikes utvisningar av romer och den ökade migrationen till Europa från Balkanländerna.

Eftersom artiklarna om asylsökande romer ofta saknar romska huvudpersoner skapar läsaren sin bild av romen utifrån artikelns få markörer och den egna förförståelsen. Formuleringar som "Serbien stoppar strömmen till Sverige" och "Motiveringen hos majoriteten av de asylsökande är ekonomisk och därmed kan deras begäran inte beaktas" ger ordet romer en negativ laddning som påverkar eller bekräftar läsarens bild av de asylsökande. Effekten blir än större när ordet placeras i rubrik eller ingress. I artiklar med en romsk huvudperson blir romens individuella berättelse viktigare än markörerna när läsaren skapar bilden av romen (förutsatt att romen beskrivs neutralt). Läsaren får en människas historia att knyta an till istället för en diffus grupp, och tvingas inte till att stereotypifiera romerna för att kunna skapa bilder och förstå skeendet. ●

FÖRKLARINGSMODELL

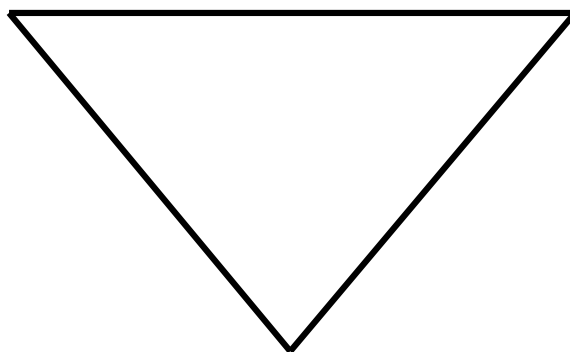
FÖR ATT TYDLIGARE EXEMPLIFIERA HUR bilden av romer är sammanlänkad med tendenser i samhället och nyhetslogik har vi tagit fram en modell. Stora händelser och samhälleliga tankeströmningar påverkar redaktionernas förhållningssätt till hur de skriver om romer. De enskilda journalisternas kunskap och den logik som styr nyhetsskapandet påverkar också bilden som skapas. Mediebildens ger sedan effekt på det rådande samhällsklimatet, antingen genom att förstärka eller ifrågasätta det.

Inre faktorer

- Nyhetslogik
- Redaktionell policy
- Journalistens kunskap

Yttre faktorer

- Händelser i samhället
(ex. krig i Kosovo)
- Samhällsklimat

Rapporteringen om romer i svenska nyhetsmedier

FÖRÄNDRINGEN

”Det är så svårt att leva där. Vi vill bara leva.” År 2000 intervjuas en asylsökande rom i Nerikes Allehanda. Om han sökt asyl 2010, hur hade reportern berättat hans historia?

Text: Dan Augustsson

UNDER FYRA höstmånader 2000 saknas artiklar om ”flyktingvågor” – som är vanliga 2010. Det skrevs tre artiklar om romska flyktingar från Kosovo. Alla har romska huvudpersoner. I stället för att vinkla på det stora antalet flyktingar Sverige tar emot så är en människa eller en familj central i texten.

Ett exempel är en artikel i Nerikes Allehanda, som berättar om en nyanländ och asylsökande flyktingfamilj som just fått lägenhet i Hallsberg. Familjen framställs som vilken familj som helst, utan markörer. De är imponerade över standarden i Sverige, och berättar om hur svårt det var i Kosovo. Genom att beskriva vardagliga ting underlättar skribenten för identifikation mellan läsare och huvudperson. När skribenten närmar sig den romska familjen gör även läsaren det.

”Under tiden har sexåringen Danjel ställt en stol ovanpå bordet i vardagsrummet och klättrat upp för att försöka montera lampan. Sehida upptäcker honom, ropar hans namn och springer till undsättning... – Det är så svårt att leva där. Vi vill bara leva.”

Detta kan jämföras med en passage ur en artikel i Sydsvenskan från oktober 2010:

”I flyktingströmmen från Balkan

finns ett stort antal romer från Serbien, Kosovo och Makedonien... De hävdar att de utsätts för trakasserier och förföljelser från majoritetsbefolkningen i sina hemländer. De pekar på hög arbetslöshet, bristande tillgång på skola och hälsovård. I vissa fall att de vräkts från sina bostäder och blivit hotade eller misshandlade av grannar och myndigheter. Trots dessa utsagor anser Migrationsverket...”

Den senare artikeln saknar helt romska huvudpersoner. Vi läser om olika hems-kheter på Balkan, men det är inte barn, föräldrar eller syskon som är drabbade utan den så kallade flyktingströmmen. Det är omöjligt för läsaren att identifiera sig med ett sådant fenomen. Skribenten framställer dessutom flyktingströmmens berättelse som osäker med ordvalen ”häv-dar” och ”utsagor”.

I NOVEMBER 2000 skriver GP om en grupp asylsökande romer från Kosovo. Skribenten skriver i ingressen *”Hela släkten färdades, enligt uppgift, på ett lastbilsflak från Mitrovica till Göteborg, 100 dagar efter ankomsten hit väntar de förföljda romerna fortfarande. Tidigast under sommaren 2001 avgörs om de får stanna.”* I artikelns första hälft berättar skribenten hur romerna känner sig och

om den svåra resan till Sverige, vilket man inte gör ofta i artiklar från 2010. Ordvalet ”de förföljda” indikerar sympati med den asylsökande gruppen. Tonen är helt annorlunda än i artikeln i Sydsvenskan. I GP läser man *”Zigenarna bedyrar att de skändats och förtryckts i Mitrovica i Jugoslavien”*. Det är avsevärd skillnad mellan ”hävdar” och ”bedyrar”. Skribenten skriver senare *”De sex familjerna – under ledning av sex medelålders bröder och deras mor – var i mycket dålig kondition efter den dramatiska resan.”*

En man från Migrationsverket uttalar sig i andra hälften av artikeln, och berättar att de behandlar romer från Kosovo annorlunda än romer från andra delar av Europa. Migrationsverket ställs emot de asylsökande familjerna, och båda får möjlighet att uttrycka sig.

”Det dröjer antagligen minst ett halvår innan de 25 romerna nås av beskedet huruvida de har en framtid i Sverige eller om de skickas tillbaka.”

En GP-artikel från oktober 2010 är skriven helt annorlunda. Den handlar också om asylsökande romer, men historien berättas på ett annat sätt. Rubriken är *”Serbien stoppar strömmen till Sverige”*. I stället för att ställa flyktingar och myndigheter mot varandra rapporterar skri-

Romer luras hit

Få av dem har giltiga skäl att få stanna i landet

Asylsökande romer strömmar in till Sverige och tvingas bo på campingar och i stugbyar. Många av dem har lurats hit av ligor som

// Det är snabba ryck och vi ligger hela tiden efter

Martin Helander
Migrationsverket

de i samband med Balkan-kriget åren 1992-93, då det kom 4 000 personer per vecka, men läget är besvärligt, menar Helander. Särskilt eftersom många av dem som kommer är här i

till inrikesministrarna i Serbien och Makedonien talar hon om en trend som "allvarligt äventyrar" visumfriheten. Enligt henne utnyttjas visumfriheten i felaktiga syften.

"Jag är väldigt, väldigt stolt"

- Det är inte varje dag morsan får pris. Säger Nadja Taikon och målar leende läppar röda.

VI ÄR PÅ LJUNDBYPLAN i Rinkeby, det är lördagen år 2000 och det speglar sig. Nadjas dotter Ramona bär en glästrande topp och blivande svärdottern Nina en silvriglänande långklänning. Båttieriet till videokameran är laddat, Ramona provförlmar i hallen och köket, nu får inget gå fel.

Nadja, 57, ska ju få pris! Hela 10000 kronor, en mängd blomsterkvastar och en massa ära! Klart det parrat, men bara lite, hon är ju van vid att ha många eldar på gång som hon själv uttrycker det när hon sitter vid

benten bara ur myndighetens perspektiv. Den så kallade "strömmen" kommer inte till tals. Artikeln bygger på citat från Cecilia Malmströms talesperson Michele Cercone, den serbiske inrikesministern Ivica Dacic och vice premiärminister Bozidar Delic. De serbiska ministrarna framställer asylsökande romer som ett problem för hela Europa, och ett hot mot visumfriheten. Michele Cercone är mer explicit: "Motiveringen hos majoriteten av de asylsökande är ekonomisk och därmed kan deras begäran inte beaktas". Som argument använder han statistik som inte redovisas i artikeln: "I länder som lyckats få till stånd en effektiv och snabb asylprocedur har vi sett en minskning av försöken att missbruka eller profitera på asylproceduren."

DEN ASYLSÖKANDE romen framställs 2010 som en potentiell utnyttjare av "vårt" system. En social tiggare. Skribenten konstaterar att svenska myndigheter betraktar Serbien som politiskt säkert, utan att komplicera bilden. Artikeln berättar om asylsökande romer som ett problem för samhället, aldrig om samhället som ett problem för romer. Rapporteringen 2010 ser ut som den gör eftersom

asylsökande romer sällan får vara med i artiklarna. Skribenterna intervjuar anställda på Migrationsverket eller EU-politiker, och systemet får huvudrollen på bekostnad av människan. Berättelsen blir abstrakt istället för konkret.

2000 skrev tidningarna positivt om romer från Kosovo som ansträngt sig hårt för att komma hit och nu äntligen får välbehövlig hjälp. 2010 skriver tidningarna negativt om romer som strömmar in till Sverige i bussar för att tigga sjukvård, arbete eller social hjälp.

ARTIKLAR FRÅN 2000 framställer överlag romer på ett annorlunda sätt än vad man gör 2010. Romen reduceras sällan till ett fåtal egenskaper i rapporteringen. Man kan anmärka på att tre artiklar av 15 handlar om bidragsberoende romer med bostadsproblem. Men i två av fallen handlar det om romer som förmodligen diskrimineras av ett bostadsbolag, så det är journalistens plikt att rapportera om fallet. Den eventuella stereotypifieringen blir här sekundär. Journalisten låter dessutom romerna ha huvudrollerna i artiklarna, och tillmåtar deras berättelser lika stort värde som bostadsföretagets.

Av jämförelsen mellan 2010 och 2000

kan man dra två viktiga slutsatser. När romer får uttala sig eller på annat sätt medverka i artikeln blir bevakningen alltid mer nyanserad. Vinkeln blir problematiserande, eftersom till exempel Migrationsverket eller EU-ministern får en mänsklig motpart som gör artikeln konkret istället för abstrakt.

Specifika händelser och klimatet i samhället förändrar rapporteringen. 2000 är alla artiklar positiva till asylsökande romer, men de kommer uteslutande från Kosovo. Kriget och det osäkra läget där påverkade sättet tidningarna skrev.

SKILLNADEN MELLAN GP 2000 och 2010 visar att det inte bara är redaktionell policy och klassisk nyhetslogik som avgör vad som publiceras om romer och hur de beskrivs. Händelser som kriget i Kosovo, och de åsikter och tankeströmningar som följde, påverkade redaktionerna. Journalisten konstruerar en bild av romer i rapporteringen om dem, och dessa bilder påverkar tidningsläsarnas verklighetsuppfattning och därmed samhällsklimatet. När stereotypifieringen av romer väl cirkulerar i medierna och samhället krävs det kunskap och medvetenhet för att förändra. ●

Strömmen från Serbien ska up
Påstått missbruk av asylrätten sätter visumfrihet i fara

FÖRDOMENS STRUKTUR

SEX VECKOR HAR JAG förklarar min kandidatuppsats för olika vänner, familj och bekanta. Jag har berättat att det antagligen finns en strukturell diskriminering av romer i det svenska mediasamhället, med sin grund i en historisk bild av romer som byggts på i hundratals år. I den här bilden, som enligt Ylva Brune finns i hela samhället idag, slåss romen med kniv, bär glimrande guldsmycken och stjal.

JAG MINNS EN LEKTION på mellanstadiet. Den handlade om fördomar. Jag hör: ”Zigenare är kriminella”. Jag förstår ingenting. Jag hade aldrig mött en zigenare, aldrig läst Katiziböckerna, aldrig hört min farmor berätta om zigenerskor med spåkulor som blåste folk. Men många i mitt samhälle ser tydligen dessa zigenare som kriminella. När min lärare berättade om fördomen blev zigenaren en annan än jag själv. Jag måste välja sympati eller avståndstagande.

2010 SER VI HUR Frankrike utvisar romer med EU:s goda minne. 2000 levde vi med bilderna från Kosovokriget 1999. Båda händelserna påverkade samhällsklimatet i Sverige, som påverkade medias rapportering och de politiska aktionerna här. Krigets starka bilder tvingade samhället att bevilja romer från Kosovo asyl för tio år sedan. Frankrikes utvisningar ger samhället skäl att avfärda samma människor idag.

SLUTSATS: DET FINNS INGEN evig struktur i diskrimineringen av romer. Det konstanta är förfråmligandet av de annorlunda. När tidningarna skriver om asylsökande romer idag gör många det utan att intervjua asylsökande romer. När journalisten utelämnar det personliga försvinner människan i flyktingvägen. Journalistens mål bör vara att beskriva alla skeenden och individer som de är. Utan censur, utan avståndstagande, med inlevelse.

DET HANDLAR DET INTE om guld och knivar. I våra undersökningar visar vi att den historiska bilden är föränderlig. Romerna i svensk media hösten 2010 är asylsökande. De kommer från Balkan. De kommer i flock. De vill snylta på oss. Vi ser dem på knä vid Brunnsparken med smutsliga plastlådor framför sig. Skådespelare? Vi vet hur de hanterat här, i bussar. Vi vet att de är många, en våg. Tar vi avstånd?

BANDITER!

Svenska småorter som tar emot flyktingar hamnar med jämna mellanrum i medias blickfång. Vi gjorde två nedslag för att se hur svenska journalister egentligen skriver om mötet mellan romer och den svenska idyllen. Resultatet blev en studie i onyanserad och konfliktorienterad journalistik.

Text: Björn Wendelborn Barr

DEN LILLA ORTEN Ryd på gränsen mellan Småland och Blekinge fick i maj 2002 en ny flyktingförläggning på orten. Av 91 inskrivna flyktingar var 35 romer. Efter två veckor uppmärksammade både Kvällsposten och Sydsvenskan "brottsvägen" som drabbat samhället.

I merparten av artiklarna från Kvällsposten framträder romer utan namn eller med egna citat. De fungerar istället som antagonister till den "vanliga" ortsbefolkningen i Ryd; så fort de anlände blev det problem med kriminalitet och bråk. Rapporteringen skiljer sig också åt från hur vanlig kriminaljournalistik brukar se ut. Journalisten på Kvällsposten låter exempelvis Migrationsverket och inte Polisen göra en uppskattning på hur många av de nyanlända romerna som antas vara kriminella (6 av 35 nyanlända romer). Skribenten tillåter sig också att retoriskt fråga om ansvaret ligger på

enskilda individer eller en hel folkgrupp utan att någon får invända eller kommentera frågan. Lite senare i samma artikel får det moderata kommunalrådet i Ryd, Arne Karlsson säga följande:

— Hans Emanuelsson på Migrationsverket har lovat att det inte ska komma fler romer, eftersom de ställer till bekymmer, säger Arne Karlsson. Många utav dem är tjuvar och banditer, det vet vi. Då måste vi sortera bort dem.

Det här säger en svensk lokalpolitiker på 2000-talet. Ett ställningstagande som publiceras i en stor kvällstidning utan att bli ifrågasatt eller bemött. Påståendet om romers kriminalitet förstärks då det är en politiker som uttalar sig; uttalandet legitimeras genom hans position.

Det är intressant att varken ortsbefolkningen, journalisterna eller någon myndighetsperson uttalar sig om den andra och mycket större gruppen flyk-

tingar i Ryd. Det fanns ju 66 personer som inte var romer. Men romerna verkar dömda på förhand. I en av Kvällspostens artiklar beskrivs hur någon förstört och klottrat "zigenare" på en häktad roms bil. ICA-handlaren och Ryds starke man Kjell Johansson (som också leder en "skyddskommitté" på orten) säger att han inte har någon anledning att tycka synd om romen. Trots att den häktade romen ännu inte är dömd har ortsbefolkningen redan tagit ställning.

SAMMANTAGET VISAR stora delar av artiklarna i Kvällsposten på en vilja att dramatisera mötet mellan den skyddade svenska småstaden och de nyanlända romerna. Det är bara en person i alla de analyserade artiklarna som säger att det är ett mindre antal individer som ligger bakom brotten, inte romerna som grupp. Att skriva och publicera sådana här

Bara några få kommer att få sta

mar. Mörbylånga kommun behöver inte ta sig för hur man ska ha skola och omsorg för romer som placerats i kommunen. Om några veckor kommer med stor sannolikhet de flesta att ha lämnat Sverige.

De romer som nu flyttat till Öland är där för att de ska ha en bostad under tiden deras ären-

tionsverket. Den handläggningen kommer att snabbas på och min bedömning är att det är bara några få som kommer att få stanna i Sverige, säger Tobias Billström.

Tobias Billströms besked är att kommunledningen i Mörbylånga inte behöver vara orolig för att ordna fram lärare och se till att det finns

vård och omsorg.

– Vi har tidigare varit med om att väldigt många romer kommer till Sverige på en gång, ofta därför att de har blivit lurade. Det som sker nu är att deras ansökningar ska hantearas, det handlar om ett par veckor innan detta arbete är avslutat, säger Tobias Billström.

Migrationsminister Tobias Billström besöker Öland fredagen.

Hjälper i stället för att döma

Mörbylånga. Vissa av kommuninvånarna i Mörbylånga struntar i fördomarna och väljer istället att hjälpa romerna.

Eva Folkesdotter Paradis (M) besökte Möllstorps cam-

artiklar med en tydlig dikotomi mellan det etablerade svenska samhället och det påstådda kaoset som uppstår vid mottagandet av flyktingar kan ses som ett uttryck för ett identitetsskapande genom ett förfrämmande. Ortsbefolkningen utgör normaliteten som romernas uppmålad egenskaper speglas mot. Resultatet blir ett stadfästande av den vita svenskheten som norm. Dessutom är det ett tydligt exempel på hur ”hårda” nyheter konstrueras; två sidor kontrasteras mot varandra för att förstärka den dramatiska effekten.

I SYDSVENSKANS rapportering om samma fall kan man läsa att Ryd drabbades av en brottsvåg som ingen tidigare sett maken till. Kanske stämmer det, men oavsett blir det ett indirekt likställande mellan nyanlända romer och ökad kriminalitet. Den påstått dramatiska ökningen av brott består i tre stölder, ett personrån, tre villainbrott och det kanske mest bisarra; stölden och slakten av en kalv. Kadavret dumpades sen i soptunnorna i ett bostadsområde och poliserna som skulle frakta bort avfallet kräktes tydligen av

stanken. Även den här passagen skapar distans; genom att det är romer som sägs ha utfört den bestialiska handlingen förstärks bilden av dem som de Andra. Genom sin exotism och sitt ociviliserade beteende står de i skarp kontrast till de sansade och vanliga invånarna i Ryd.

Närpolischefen i Tingsryd, Börje Svensson verkar inte ens säker på att det är romerna som utfört dåden:

— *En del av brotten kan förstås ha utförts av andra (...).*

Ett sådant citat lämnar en hel del att önska av Sydsvenskans journalist. Följdfrågor och ett kritiskt förhållningssätt kanske hade kunnat problematisera misstänklighöret av romerna i Ryd och på så sätt minska det uppmålad motsatsförhållande mellan det svenska samhället och de nyanlända.

Artikeln från Sydsvenskan är dock betydligt mer nyanserad än de i Kvällsposten. Här får fler personer komma till tals och fokus ligger mer på de enskilda brottslingarna istället för kriminaliteten som kom tillsammans med romerna. Men fortfarande saknas det medverkande

romer i artikeln.

I Sydsvenskans artikel förekommer också fler citat där ortsbefolkningen gång på gång förklarar att de inte är rasister. Kanske är det ett resultat av att artikeln är skriven en vecka efter Kvällspostens serie så ortsbefolkningen har hunnit se sina tidigare citat i tryck.

RAPPORTERINGEN FRÅN Öland i slutet av september 2010 handlar om ett drygt hundratal romer som tillfälligt bor på Möllstorps camping nära Färjestaden. Där ligger fokus mer på den ”stora flyktingvågen”. I flera artiklar beskrivs den stora mängden romer från forna Jugoslavien som ”väller” in över landets gränser och hur ortsbefolkningen hanterar deras inkvartering på stugbyar och campingplatser. Starka och värderande ord. Men även här uppmärksammas kriminaliteten — eller snarare rädslan för brott i romernas spår. I tidningen Barometern står det exempelvis i ingressen att ”romernas dåliga rykte frodas bland kommuninvånarna(...)”. Men vad det ryktet skulle bestå i förklaras inte, istället förutsätts

Många rykten sprids om romer

FRÅGAN

Vad tycker ni om att det kan poppa upp en asylförläggning helt plötsligt i kommunen?

FÄRJESTADEN

Romernas dåliga rykte frodas bland kommuninvånarna, men inne på Köpstaden i Färjestaden märker man inte av någonting. Inte heller polisen tycker att det är något att oroas över.

Flera invånare i kommunen som Barometern pratat med är oroliga, man uppmanar varandra att till exempel låsa garaget.

"Förhastade slutsatser"

Romer hoppas på ett bättre liv

Barometern den fredag 17 september.

ska begå brott. Då tror de också att det är romerna som gör det när det väl händer någonting, säger

En polisanmälan har kommit in som berör romerna. Anmälan gäller stöld av en bärbar dator på Media Markt i Kalmar på onsdagen.

Gör ingen skillnad

– Det är mycket möjligt att det har kommit in fler anmälningar kring romerna, men vi reflekterar inte över vilka människor som begår brotten. Oavsett om det är en rom, en svensk eller en iranier som begår brottet, hamnar de i samma hög, säger

utanför Köpstade

– Men förutsatt inte är starköl är olagligt, snarare sagt, säger Ulf Karl Inne på Köps Färjestaden har n

märkt av något ov – Det har varit och spelat drags försökt tjäna en sl dem har vi bett a väg. Sen dess har varit någonting, snatteri eller någ Alla människor ha besöka oss, säger Bäckstedt, centru

Kent Ingvarsson (M):

– Vi är kritiska till att Migrationsverket inte informerat oss. Men samtidigt kan man ju förstå att om det kommer så många samtidigt, att man inte har någonstans att placera

läsaren implicit förstå vad det handlar om; romer stjal. Artikelns beskriver hur flera av kommuninvånarna är oroliga och uppmanar folk att låsa sina garage. Trots att inga bilstölder har skett.

I samma artikel beskrivs det hur en grupp romer satt och drack öl utanför köpcentret Köpstaden någon dag tidigare. Men polisen lugnar genom att säga att det bara är olagligt om det rör sig om starköl. Man kan med fog fråga sig vilket nyhetsvärde ett par öldrickande romer har. I sin iver efter att passa in romerna i de vanliga schablonbilderna griper artikelförfattaren efter varje möjlig öppning.

Det ska dock tilläggas att den större dagstidning som uppmärksammat flyktingarna på Öland — DN — har gjort det på ett nyanserat sätt. Tidningen har lagt mycket utrymme på att låta de nyanlända romerna själva uttala sig om sin situation.

PROBLEMET I rapporteringen från 2010 består snarare i att romernas offer roll befästs. De framstår som sjuka, utbildade och hitlurade av skrupelfria resear-

rangörer. Dessutom ifrågasätts deras flyktingstatus upprepade gånger, innan Migrationsverket ens har gjort några utredningar får en handläggare uttala sig och förklarar att ”många saknar uppenbarligen asylskäl”. Dessutom används negativt laddade ord för att beskriva deras ankomst till Sverige. Det är ”strömmen av asylsökande” och ”flyktingström”, ord som kan förstärka bilden av flyktingmotagande som ett problem.

DET ÄR ÅTTA år mellan artiklarna från Ryd och de från Öland. Trots det är det mycket som går igen. Romerna figurerar ofta som kriminella orosmoment eller eländiga flyktingar som med största sannolikhet saknar asylskäl. I de artiklar där romer förekommer som en enhetlig grupp och utan egna citat så är stereotypifieringen också som starkast. I dessa artiklar får istället den oroliga ortsbefolkningen förklara hur romer är och vad som händer när de kommer till byn. ●

DE DÖMDA

Grannfejden i Vojakkala har blivit något av en referens i tidningarna när man skriver om grannfejder. De flesta känner till historien, grannarna bråkar och till slut får en 47-årig man en yxa i huvudet. I rapporteringen valde nästan alla tidningar tidigt, och tydligt, sida.

Text: Maria Hansson

GRANNBRÅKEN I Vojakkala har en lång historia, i 20 år har tidningarna rapporterat om skottlossning och rättegångar. I juni 1999 misshandlades Veikko Määttä med järnrör och träpåkar av några av sina grannar. ”Det vore fel att kalla striden i Vojakkala by för en grannfej. Därtill fordras två som träter” står det i Expressen 18:e juni samma år. Fyra medlemmar i familjen Grönfors sitter då häktade för misshandeln och flera artiklar tar upp hur den enda lösningen på konflikten är att familjen lämnar byn. I Expressen och Haparandabladet har man pratat med olika myndigheter om vilket lagligt utrymme som finns för tvångsflyttning. Veikko Määttä omskrivs hela tiden som prästen, kanske för att artiklarna då lättare uppfyller nyhetskriterierna, medielogiken säger att en artikel är mer intressant om det finns kontraster, offer och förövare. Prästen är god - familjen Grönfors är ond.

Så gott som varenda artikel beskriver ingående familjens kriminella historia och hela tiden behandlas de som ett kollektiv, de är den trakasserande familjen. I en artikel i DN omnämns de även just som den: ”Den trakasserande familjen har hela tiden nekat till anklagelserna och säger

att den trivs bra och inte vill flytta.” I Expressen får socialnämndens ordförande, Kåre Strömbäck, säga ”det alla - utom familjen - tycker:

– Familjen måste flytta från byn. Inget annat kan få till stånd lugn i Vojakkala.”

13 MAJ 2008. Esa Rano åker till sitt gamla hus för att hämta däck och blir slagen ett flertal gånger i huvudet med en yxa. Alla antar att det måste vara grannarna, ”bråkstakarna” Grönfors som ligger bakom och genast börjar tidningarna rapportera om familjen som terroriserat sina grannar i 20 år. Nu fortsätter samma tongångar som tio år tidigare i tidningarna, artiklarna återkommer nästintill identiska i många av Sveriges tidningar. Man beskriver familjen som en kriminell enhet och Esa Rano uttalar sig flera gånger om att han är rädd för att de ska skicka torpeder efter hans barn, något som får stå oemotsagt och som bidrar till bilden av familjen som en beräknande, kriminell liga.

Något som är mycket intressant med analysen av tidningarnas material är att den tidning som står närmast händelserna, nämligen Haparandabladet, går i motsatt riktning. Rapporteringen kring

fallet 2008 är saklig och liknar vanlig rättegångsjournalistik, man låter åklagare och försvar få lika mycket utrymme att argumentera för sin linje. Familjen uttalar sig visserligen aldrig direkt i artiklarna, liksom i övriga tidningar där de enda citaten är från förhör under rättegångarna. Detta ska bero på att de helt enkelt inte ville ha någon kontakt med pressen.

MATERIALET SOM analyserats från åren 1999, 2008 och 2009 visar att det finns en tydlig förändring mellan 1999 och 2008 i Haparandabladet. Rapporteringen 1999 var inte alls lika nyanserad och trots att man rapporterar om flera misshandelsfall är Grönforsfallet det enda där man går ut med namn på gärningsmän som ännu inte är dömda. ”Prästen Veikko Määttä” får uttala sig i långa artiklar om att han trots allt kan förlåta Grönforsarna och att det inte finns några villkor i förlåtelsen, men man nämner inte mycket om konflikten före misshandeln; det finns inspelat på band att Veikko Määttä förolämpat och skrikat skällsord efter familjemedlemmar.

Många i Vojakkala tilläts uttrycka sin oro och frustration över situationen i Haparandabladet:

”Efter ett tveksamt försök till förklaring drog 41-åringen igång ännu en lång redogörelse om vilka umbäranden familjen fått utstå genom åren. Enligt henne ren och skär hetsjakt från samhället.”

- Rättegångsartikel, Norrbottens-Kuriren

”Överfallet i tisdags på den 47-åring som tidigare bott i Vojakkala, innebar samtidigt i det absurda att en närboende för första gången den här våren vågade sig ut för att kratta sin egen gårdsplan: poliser och nyfikna bybor fanns ju på plats i omgivningarna.

– Hon utsätts år efter år, dag efter dag, för stenkastning och möts av glåpord ti- digt på morgnarna, vittnar en av byborna som vill vara anonym.

Antalet kritiska röster som vill uttala sig offentligt har minskat genom åren.”

Även om det kanske finns en viss överrepresentation av de som verkar ogil- la familjen så är det bara Haparandabladet som låter andra röster än de kritiska mot familjen Grönfors höras: ”Bybor och andra personer som samlades vid vägen uttryckte ilska och förakt för dagens rätts- väsende, som inte kunnat sätta stopp för den tragedi som utspelats.

– Någon måste tydligen dö innan något händer, säger en av dem, medan en annan är upprörd över att uppståndelsen bara är riktad mot den ena parten, ”båda är ju lika skyldiga.”

TYDLIGT ÄR ATT DE andra tidningarna har tagit ställning och valt sida i konflik- ten. Vad det beror på är svårt att avgöra utifrån den här studien, men det finns ett antal perspektivmarkörer som tyder på att det inte bara är en vanlig samling bråkstakar man skriver om. Ylva Brune skriver om hur nyhetslogiken ställer till det för journalisterna, och många gånger gör tidspressen att artiklar som onödigt riskerar att förstärka fördomar mot romer publiceras. I väldigt många av Norrbottens-Kurirens artiklar kring rät- tegångarna betonas familjens lögn. I en artikel i tidningen väljer artikelförfattaren att skriva att det är Mercedesbilar familjen kör tre gånger utan att detta tillför någon väsentlig information. Etnologen Karl- Olov Arnstberg skriver i Svenskar och

zigenare: ”En modern svensk zigenare bor exempelvis i stockholmsförorten Rinkeby och kör omkring i en gammal Volvo, eller – när affärerna går bra – i en blänkande ny Mercedes. Hans fru ordnar den huvudsakliga försörjningen från socialtjänsten.” Alla dessa sanningar som egentligen tycks mindre värdefulla i nyhetsbevakningen levereras ändå och bidrar till att framställa familjen som den typiska zigenarklanen – de bråkar, ljuger och lever på andras pengar.

Något annat som är anmärkningsvärt är att man trycker så mycket på familjens kriminalitet och att denna behandlas som en gemensam kriminell historia, när det i bisatser i några artiklar och notiser eller i förbigående framgår att: Esa Rano har besöksförbud hos Grönfors, han är dömd för dråp, häleri, vapenbrott och dömdes i tingsrätten men friades i hovrätten för att ha injicerat ormgift i en man i byn.

Flera rubriker till artiklar som be- handlar rättegången i Hovrätten beto- nar lögnerna. Det görs stora poänger av ändrade vittnesmål och i en artikel i Norrbottens-Kuriren skriver artikelför- fattaren att en 41-årig kvinna i familjen ”drog igång ännu en lång redogörelse om vilka umbäranden familjen fått utstå genom åren. Enligt henne ren och skär hetsjakt från samhället.” I samma artikel konstateras att lögnerna radats upp under hela processen och att det senaste vittnesmålet är ännu en lögn trots att hela familjen erkänt att de ljugit tidigare men menar att det som nu kommit fram faktiskt är sanningen. Artikelförfattaren har således redan dömt ut vittnesmålet innan rätten gjort det och hela artikeln betonar familjens lögnaktighet. Här kan man se en tydlig skillnad mellan hur ändrade vittnesmål behandlas i medierna, när det inte är åklagaren som i återgivna citat avslöjar familjen Grönfors lögn. Så hjälper artikelförfattarna till, men när Esa Ranos vittnesmål ändras smyger denna

sanning obemärkt förbi i Norrbottens- Kuriren: ”Offret Esa Rano har vittnat att det är den 73-åriga pappan som utdelat det första yxhugget.” Samt några måna- der senare: ”Esa Rano som föll offer för yxhuggen har hela tiden hävdat att det var den äldsta brodern som först attackerat honom.”

DET ÄR ALLTSÅ EN relativt entydig bild som kommer fram, trots att Haparanda- bladet går emot trenden och DN efter Maciej Zarembas debattartiklar där han sågar både rättsväsendet och medierap- porteringen kring fallet blivit något mer nyanserade i sin bevakning av fallet så är det endast i DN och Haparandabladet man märker en sådan förändring av rap- porteringen.

Det finns en tydlig distans mellan familjen och övriga samhället. I en artikel som publicerades i Norrbottens-Kuriren efter att domarna mot familjemedlem- marna fallit beskriver artikelförfattaren hur lättade byborna är och väljer även att skriva att en man som tidigare blivit knivhuggen av 39-åringen som erkänt mordförsöket nu ska fira med att bada bastu.

Eftersom det är rättegångar om grova våldsbrott det handlar om är en ingående rapportering inte särskilt förvånande, men det finns väsentliga skillnader i hur ingående tidningarna rapporterar. Medan exempelvis Haparandabladet rapporterar ingående i den meningen att de rappor- terar mycket innebär det i Norrbottens- Kuriren att till synes onödiga detaljer tas upp. I detta material finns också exempel på hur de indirekta uttalanden romerna själva får göra inte bidrar till någon neutral bild. I en artikel i Norrbottens- Kuriren ”hyllar” en av systrarna sin bror som erkänt brottet och säger att det kräver mod. ●

Ångrar ingenting

Luleå

Utan ånger beskrev 39-åringen slagen i bakhuvudet, yshuggen i ansiktet på en liggande Esa Rano och om hur offrets öga "ramlade ut". Mitt emot satt Esa Rano och lyssnade.

Utan ånger beskrev 39-åringen till sina dotter sina uppgifter i Vojakkala-målet som han lämnat i polistidningen två-tre veckor.

39-åringen var ensam om handlingen, inget vittne från övriga familjen Rano och han erkände för att hans onkylidagarbörder ska frias, sa han. Efter att följt ett tv-rum så sett Esa Rano komma ihåg tog han sig ut för att kasta sten mot domstol. Men 39-åringen släppte stenarna och återvände till sin familjegård där han vid stallet gruppade en yxa och med den överhöll en överrumplad Esa Rano som stod till sin parkerade bil.

"Vill markera"

Jag vill markera att han skulle sluta skameras om. Han skändade också vår mor med olika ord. Han har ju beaktat förbud också och där har vi ju juristbyråer, sa 39-åringen till Mats Enbom, Åkeris.

BERÄTTADE, 39-åringen som erkänt att det var han som slog Esa Rano i huvudet med en yxa berättade utan ånger om "Efter första slaget med vassa sidan så ramlade ena ögat ut", sade 39-åringen (stämde till höger i bilden).

Vojakkalafallet | 39-åringen och 32-åringen kvar i häktet

En av bröderna försatt på fri fot

Luleå

Här återvänder sönerna till häktet.

Men denna gång pekar det inte mot en dom i ena eller andra riktningen.

– Jag tror att ett nytt beslut kan komma innan domen, säger advokat Bengt Nergård.

En insikt som besannades några timmar senare, då hans klient släpptes på fri fot.

Normalt antyder ett beslut i häktetsmedgången hur domstolens kommande straff kan se ut.

Men i Vojakkala-fallet för häktning är beviset inte för föredrigare straff än två ve, så kallad obbligatorisk, tv-tvättstämman.

Nya lögner trots att 39-åringen erkänt brott

"Vi tar inte parti för någon". Både på Haparandabladet och på Norrbottens-Kuriren anser man att man genomfört en neutral bevakning av Vojakkalafallet.

ÖRJAN PEKKA, chefredaktör på Haparandabladet, anser att tidningen varit korrekt i rapporteringen om konflikten ändå från början.

– Vi ska ha en hållning som ger båda sidor möjlighet att göra sin röst hörd, naturligtvis på det vanliga sättet liksom se till att inte döma någon innan domen fallit och så vidare, säger Örjan Pekka.

På varken Haparandabladet eller Norrbottens-Kuriren har man haft några särskilda diskussioner kring rapporteringen om Vojakkalafallet utan anser att man behandlat fallet som vilket rättsfall som helst. Att Haparandabladet namnpublicerade 1999 men inte 2008 beror enligt chefredaktör Örjan Pekka på att tidningen under 90-talet hade kontakt med familjen Grönfors. 1997 framträdde Hilka Grönfors i Haparandabladet och berättade om familjens situation, hon valde då att stå med namn och på redaktionen fortsatte man namnpublicera i samband med händelser som rörde familjen eftersom alla visste vilka de var. När det sedan hann gå många år innan något hände igen bedömde man att allmänheten glömt och efter yxmisshandeln ville familjen inte uttala sig till tidningen varför

man valde att inte publicera namn.

Peter Johansson arbetar på Norrbottens-Kuriren och har skrivit ett antal av de artiklar som analyserats inför det här magasinet. Han anser att tidningen har varit neutral och påpekar att det inte är så konstigt om man skriver mer om familjens kriminella historia än om Esa Rano när det i det här fallet var mot dem brottsmisstankarna riktades. Han berättar om fler domar Esa Rano fått på sig, bland annat mordförsök på ett barn. Peter Johansson försvarar också det som Norrbottens-Kuriren skrev om familjens lögner:

– Men så var det ju. Det var ju rena lögner de levererade och det kunde ju åklagaren bevisa att det inte stämde, vi kan ju hela bakgrunden till det här och det, den bild som de målar upp är ju inte sann.

På frågan om vilken bakgrund han menar svarar han:

– Ja, men varför blir det bråk vart än de bor? Det är ju inte fel på alla andra alltid. Alltså jag tar inte parti för någon men man måste ju berätta, till exempel i det där fallet att åklagaren pressade dem på sanningshalten, det är klart man måste berätta det.

Chefredaktören för Norrbottens-Kuriren, Mats Enbom, anser också han att det inte är konstigt att fokusera vare sig på familjen Grönfors kriminella historia eller de lögner som kommit fram under rättegångarna. Han påpekar att man måste se all deras rapportering om grannfejden i sin helhet och säger att den ingående rapporteringen om Esa Rano skador och vad som sades under rättegången beror på att det så sällan händer sådana grova våldsbrott i deras område. Att det är kopplat till en grannfejd som det redan rapporterats om skapar ännu mer nyhetsvärde.

PETER JOHANSSON anser att de låtit båda sidor få uttala sig lika mycket, trots att familjen Grönfors inte ville uttala sig i artiklarna så tycker han att de har fått lägga ut texten mycket i de citat som finns i artiklarna från rättegångarna.

Han konstaterar att han inte reflekterat över att han skrev vilket märke det var på bilarna som kördes från familjen Grönfors gård strax efter yxdädet, men säger att det kanske var onödigt samtidigt som han menar att alla redan vet vilka familjen är. De var redan utpekade. ●

INGEN RÖK UTAN ELD?

MEDIEBILDEN AV ROMER kan inte påstås vara rasistisk idag. Jag tror inte att några journalister som har skrivit artiklar som undersökts för det här magasinet medvetet drivs av rasistiska motiv. Snarare att man även som journalist är subjektiv och präglas av erfarenheter och åsikter, oavsett om vi gjort upp med dem eller inte. Jag har själv upptäckt många av mina fördomar först under arbetet med det här magasinet.

DET ÄR PÅ MÅNGA sätt fult att prata om rasism idag. Ingen vill kalla sig rasist och ”jag är inte rasist men...” har blivit ett mantra som hamras in före varje uttalande om att någon grupp är på ett visst sätt. Det är lite som att rensa maskrosor utan att rycka upp rötterna. Rötterna ligger kvar i jorden men är svårare att hitta utan de gula blommorna som lyser i gräsmattan.

Argument som att det som skrivs är sant bleknar, trots att sanning är en grundpelare för varje seriös journalist, i ljuset av att det som ibland tas upp saknar relevans och att nyhetsvärdet ligger i att det handlar om en viss samhällsgrupp där vi förväntar oss ett visst beteende. Att vi av romer förväntar oss, eller åtminstone har i bakhuvudet att de kanske ljuger. Att de kanske stjälar, vi vet att det finns romer som gjort det och vi anser därför att vår rädsla och våra fördomar är befogade. Många jag pratat med verkar också tänka att det är upp till romerna att bevisa att de inte är sådana våra fördomar säger att de är. På hur många människor ställer man sådana krav? Det innebär ju också att varje gång en tidning rapporterar om en rom som begår ett brott anser många människor att det bekräftar deras fördomar. Varje gång en tidning rapporterar om hur mycket en rom ljuger bekräftar det att romer är som vi alltid trott. Att något är sant betyder inte nödvändigtvis att det har nyhetsvärde.

TROTS ATT VI KANSKE ÄR medvetna om dessa stereotypa kategoriseringar är det svårt att göra sig av med dem. Hur ska man bli kvitt den där gnagande rädslan för att människan jag har framför mig kanske är tjuv och därför kommer att råna mig? Trots att många vill tro romer om gott så är det lätt att tänka att deras rykte måste ha skälig grund. Problemet med sådana slutsatser är dock att de generaliserar. Har jag rätt att misstro alla romer för att så många så länge har gjort det? Att anta att alla inom en grupp är likadana är lika förlegat som rasbiologin. Man kan argumentera med sig själv i evighet. I slutändan tror jag att det handlar om vad man vill tro, om man vill utgå från att vi är människor i första hand och att våra egenskaper inte påverkas av vårt genetiska arv. ●

SAMVETET

Journalister tvingas ofta fatta snabba beslut – något som kan få förödande konsekvenser för representationen av olika samhällsgrupper i medierna. Ylva Brune är forskaren som ger redaktionerna dåligt samvete, det är nämligen inte alltid man som journalist inser vilken bild man är med och skapar i mediebruset.

Text: Maria Hansson

PÅ GOLVET I ETT äldre parhus i Örgryte ligger stora högar med kopierade tidningsurklipp sorterade efter år. Längs väggarna står överfulla bokhyllor och Ylva Brune sitter på huk på mattan och går igenom artiklarna, kommenterar med ett uppgivet skratt det som står eller läser upp stycken och skakar på huvudet. Hon studerar bilden av romerna i svenska dagstidningar från 1962 till 2007 med nedslag ungefär vart tionde år.

2005 skrev DN-journalisten Gert Svensson en självvranssakande artikel om Ylva Brunnes forskning och den kritik hon riktat mot honom för att han genom sin rapportering om en gruppvåldtäkt gått rasisternas ärenden. Ylva Brune menade att han hade generaliserat på ett sätt som bidragit till bilden av unga så kallade invandrarkillar som hatar det svenska

samhället och därför tycker att det är okej att skända svenska flickor.

Ylva Brunnes forskning har föranlett många diskussioner inom medievärlden och tidningarna ägnar sig ömsom åt självvranssakan, ömsom åt att anklaga varandra. För att journalisterna ska kunna bli bättre på att skriva om utsatta grupper utan att stereotypifiera dem krävs inte bara en uppgörelse med den egna världsbilden och erfarenheterna. Redaktionerna måste bli bättre på att rekrytera medarbetare ur olika samhällsgrupper och journalister måste skaffa större och bredare kontaktnät.

YLVA BRUNE FICK förfrågan från Delegationen för romska frågor att forska i den svenska mediebilden av romer och hur den har förändrats. Egentligen är hon pensionerad sedan i somras men hon vill få färdigt undersökningen om romer i

svensk media innan hon tar helt ledigt. Hon har lagt många år på att forska om nyhetsmediernas blick på, och representation av underordnade grupper i samhället och pratar om hur viktigt det är att avtäckta stereotypifieringen som finns i medierna. 2007 gjorde hon en utredning för Delegationen för Mänskliga Rättigheter i Sverige, där hon tittade på hur mänskliga rättigheter gestaltas i svenska nyhetsmedier. I utredningen finns långa avsnitt om representationen av minoritetsgruppernas och hon konstaterar att medierna är bakåtsträvare vad gäller jämställdhet.

– Om man tittar på fördelningen i riksdagen mellan män och kvinnor så är den mycket mera jämställd än mediernas representation av kvinnor och män. Vi har en lagstiftning som är bra mycket bättre än mediernas utbud, så att säga. Så medierna är bakåtsträvare, och det tror de ju inte

”Kanske att myndigheterna till och med kände sig uppmanade av den allmänna stämningen i landet, för myndigheter avläser ju allmän opinion genom att se hur tidningarna gestaltar saker.”

- Ylva Brune

själva, hon skrattar och fortsätter:

– Vi har en lagstiftning i förhållande till funktionshindrade som ska möjliggöra deras synlighet, deltagande i samhället och vi har medier som fullständigt osynliggör funktionshinder.

Att medierna är viktiga för samhällsutvecklingen är ett centralt antagande i den forskning Ylva Brune bedriver. Även om det är svårt att bevisa några orsakssamband så menar hon att man kan se tydliga korrelationer mellan media och exempelvis politik.

– Man kan se att under till exempel

1993 när medierna beskrev flyktinginvandringen på ett oerhört njuggt sätt, alltså man skrev om den som ett problem för myndigheterna då, så var det också smärtfritt för myndigheterna att skicka ut 60 000 kosovoalbaner under några månaders lopp utan att protester höjdes. Så genom att medierna inte granskade vad som skedde utan bara beskrev kosovoalbanerna som tjuvaktiga eller problematiska på något sätt, eller att de hade kommit med bussar och betalat mycket pengar så var det också smärtfritt för myndigheterna att bara kasta ut dem, säger hon och suckar.

– Kanske att myndigheterna till och med kände sig uppmanade av den allmänna stämningen i landet, för myndigheter avläser ju allmän opinion genom att se hur tidningarna gestaltar saker. Det finns ingen som skulle våga tala om orsakssamband, samband kan man säga men vem som påverkar vem och hur det ser ut det går liksom inte att visa med de medel vi har i forskningen idag, säger Ylva Brune.

Hon tycker inte att det är konstigt om romer misstror svensk media med tanke på hur bevakningen av romer har sett ut, men hon tillägger att det hon tycker är

mest problematiskt i mediebevakningen idag är tystnaden och likgiltigheten inför minoriteters utsatthet i allmänhet och romers i synnerhet. För att bevakningen ska bli bättre krävs att man lyfter och diskuterar diskriminering och rasism.

– Man säger bara att det är romernas problem, romerna har problem - de är diskriminerade. Jaha, okej, det är väl klart att de är diskriminerade sådana som de är, kan man ju som läsare mycket väl tänka sig. Istället för att gå in och titta, hur ser det här ut? Hur ser den faktiska diskrimineringen ut? Jag menar när journalister går in och granskar diskriminering så att säga med egna ögon då händer det ju storverk.

YLVA BRUNE MENAR att ett problem är att vi inte har gjort upp med vår historia, när det gäller judarna och andra världskriget har Sverige gjort en tydlig omsvängning, men man har inte gjort något liknande i förhållande till samhällets behandling av romerna. Den nuvarande regeringen säger dessutom nej till en sanningskommission som oppositionen föreslagit skall utreda brotten mot romerna. Förutom en ökad bevakning av diskriminering krävs enligt Ylva också att man möjliggör identifikation, genom exempelvis längre reportage likt de man har med judiska förintelseöverlevare.

– För journalistik kan faktiskt möjliggöra identifikation och inkludering; hon är som vi, det kunde ha varit jag. Och jag tycker inte att det är mycket begärt. ●

Hur medierna kan bli bättre (Statens Offentliga Utredningar, 2007:102)

Svenska nyhetsmedier och mänskliga rättigheter i Sverige underkänner svenska medias bevakning av mänskliga rättigheter, man menar att med tanke på mediernas demokratiska uppdrag och de mänskliga rättigheternas viktiga roll i en demokrati borde medierna bli mer medvetna och bättre på representation och att rapportera om exempelvis diskriminering. Utredningen föreslår en rad åtgärder som kan göra svenska nyhetsmedier bättre på dessa områden:

- *Systematiskt rekrytera medarbetare med erfarenhet av flykt, diskriminering, funktionshinder, ”fel” sexuell orientering, och ta vara på de perspektiv och kontaktnät de kan tillföra bevakningen.*
- *Se till att redaktionen har ett kalendarium som är adekvat för en redaktion i ett fleretråkigt och flerreligiöst samhälle, där mänskliga rättigheter utgör viktiga bevakningsområden.*
- *Se till att redaktionen har en uppdaterad lista på konstaket med människorättsorganisationer och företrädare för utsatta grupper.*
- *Se över de redaktionella arbetsrutinerna. De kan behöva förändras för att bevakningen av MR-relaterade frågor ska flyta.*
- *Använda mätinstrument för att regelbundet och systematiskt kontrollera det egna utbudet när det gäller inkludering av olika grupper.*

I Sverige är det än så länge bara Public Serviceföretagen som gör detta, och bara i förhållande till genus och etnicitet.”

Ett annat förslag som tas upp är att utsatta grupper får medieträning.

KOMMUTATIONSTEST

Text: Björn Wendelborn Barr

FÖR ATT TYDLIGGÖRA hur vissa egenskaper knyts till folkgrupper kan man göra ett så kallat kommutationstest. Det innebär att ett eller några få ord i en text byts ut, ofta mot dess motsats. Den förändrade texten kan då synliggöra i vilket sammanhang man skriver om en viss grupp och på vilket sätt man gör det. Dessutom tjänar det väl för

att illustrera omöjligheten att rakt av byta ut etniciteter mot varandra då man skriver olika om olika grupper i samhället. I vår omarbetade artikel blir därför antisemitismen påtaglig.

En av våra analyserade artiklar publicerades i Barometern den 19 september 2010. I texten som följer har vi ersatt ”romer” med ”judar”, en annan minoritet

i Sverige. Lika gärna kan man ersätta ”romer” med ”svenskar” eller ”västgötar” för att på så sätt illustrera det faktum att etnisk tillhörighet framförallt skrivs ut i negativa sammanhang. Romerna tvingas utgöra det annorlunda mot vilken den vita svenskheten kan spegla sig och stadfästa sin normalitet. Originaltexten kan läsas längst ner på sidan. ●

Många rykten sprids om judar

Judarnas dåliga rykte frodas bland kommuninvånarna, men inne på Köpstaden i Färjestaden märker man inte av någonting. Inte heller polisen tycker att det är något att oroas över.

Flera invånare i kommunen som Barometern pratat med är oroliga, man uppmanar varandra att till exempel låsa garaget.

”Förhastade slutsatser”

– Invånarna drar förhastade slutsatser och förväntar sig att judarna ska begå brott. Då tror de också att det är judarna som gör det när det väl händer

någonting, säger Ulf Karlsson, informationsansvarig på polisen i Kalmar län.

En polisanmälan har kommit in som berör judarna. Anmälan gäller stöld av en bärbar dator på Media Markt i Kalmar på onsdagen.

Gör ingen skillnad

– Det är mycket möjligt att det har kommit in fler anmälningar kring judarna, men vi reflekterar inte över vilka människor som begår brotten. Oavsett om det är en jude, en svensk eller en iranier som begår brottet, hamnar de i samma hög, säger Ulf Karlsson.

På torsdagen satt ett gäng judar och

drack öl utanför Köpstaden.

– Men förutsatt att det inte är starköl är det inte olagligt, snarare olämpligt, säger Ulf Karlsson.

Inne på Köpstaden i Färjestaden har man inte märkt av något ovanligt.

– Det har varit några och spelat dragspel och försökt tjäna en slant, men dem har vi bett att gå sin väg. Sen dess har det inte varit någonting, varken snatteri eller något annat. Alla människor har rätt att besöka oss, säger Björn Bäckstedt, centrumchef.

CARL CARLSSON

Många rykten sprids om romer

Romernas dåliga rykte frodas bland kommuninvånarna, men inne på Köpstaden i Färjestaden märker man inte av någonting. Inte heller polisen tycker att det är något att oroas över.

Flera invånare i kommunen som Barometern pratat med är oroliga, man uppmanar varandra att till exempel låsa garaget.

”Förhastade slutsatser”

– Invånarna drar förhastade slutsatser och förväntar sig att romerna ska begå brott. Då tror de också att det är romerna som gör det när det väl händer

någonting, säger Ulf Karlsson, informationsansvarig på polisen i Kalmar län.

En polisanmälan har kommit in som berör romerna. Anmälan gäller stöld av en bärbar dator på Media Markt i Kalmar på onsdagen.

Gör ingen skillnad

– Det är mycket möjligt att det har kommit in fler anmälningar kring romerna, men vi reflekterar inte över vilka människor som begår brotten. Oavsett om det är en rom, en svensk eller en iranier som begår brottet, hamnar de i samma hög, säger Ulf Karlsson.

På torsdagen satt ett gäng romer och

drack öl utanför Köpstaden.

– Men förutsatt att det inte är starköl är det inte olagligt, snarare olämpligt, säger Ulf Karlsson.

Inne på Köpstaden i Färjestaden har man inte märkt av något ovanligt.

– Det har varit några och spelat dragspel och försökt tjäna en slant, men dem har vi bett att gå sin väg. Sen dess har det inte varit någonting, varken snatteri eller något annat. Alla människor har rätt att besöka oss, säger Björn Bäckstedt, centrumchef.

CARL CARLSSON

ROMERNA

Vi träffade tre romer för att ta reda på hur de själva upplever hur media skriver om dem. Det blev långa diskussioner om utanförskap och månghundraåriga fördomar. Men framförallt om svensk medias stora okunskap om romer.

Text: Björn Wendelborn Barr

DET TOG LÅNG tid att etablera kontakt med Rosa, Pelle och Katarina. Bland de romer vi har varit i kontakt med har det funnits en utbredd skepsis inför att prata med journalister. Bittra erfarenheter av misskrediterande artiklar genom historien har satt sina spår.

Och enligt Pelle pekas fortfarande romer ut i svensk media som kriminella. Han nämner ett inslag i TV-programmet Efterlyst där det var ett par som var misstänkta för ett brott. Kvinnan i paret visades upp på bild med en klänning som är typisk för finska romer.

”Och på det sättet i och med att de visade den här kvinnan, även om de sa att hon inte var rom, så vet de flesta svenskarna att det är romska kvinnor som bär de här kläderna, de här dresserna, de här klänningarna. Och då framställs romerna

i allmänhet alla som tjuvar och banditer och att de ljuger och grejor, att de är bedragare.”

I samtalet med Pelle framkommer det hur han påverkas av medias bild av romer; det finns en tydlig rädsla för generaliserandet, att alla romer ska ses som brottslingar. Han säger flera gånger att medias negativa rapportering ”gör ont”. Dessutom har han fått märka av fördomarna själv, han säger att han knappt kan gå och handla utan att bli övervakad av butikskontrollanter.

”Varför ska man framställa allihop som dåliga när en gör det? Och det är det som händer i media. Media sätter typ ut sin idé och så säger de att folk får göra sig sin egen uppfattning. Men hur ska de göra sin egen uppfattning när man säger att media har alltid rätt? (...)Så fort det

står rom blir man ju dragen över en kam. Och det ska inte göras. Det ska inte media göra.”

ÄVEN KATARINA saknar delvis förtroende för svensk media. Hon berättar att journalister som ska intervjua henne ofta bär med sig vissa föreställningar om hur hon ska vara bara för att hon är rom:

”Sen behöver det inte vara elakt av själva journalisten kanske, men det är ju det här att man utgår från en stereotyp då, och kanske lite hur romer tänker liksom, och sen så jag har märkt det ibland när man... Jag kan inte komma på något specifikt exempel, lite grann tonläget och sättet man frågar vissa frågor, upplever jag ibland att journalisten har sitt eget svar på frågan, eller vad journalisten förväntar sig att jag ska svara. (...)Men man

märker liksom de här undermeningarna, vad det handlar om, att man har redan en bild av romer, och man agerar väldigt konstigt.”

Den stereotypa bilden är svår att förändra. Katarina ser ett samband mellan djupt rotade fördomar och en mediebild som enligt henne knappast förändrats över tid. Dessutom anser hon — precis som Ylva Brune visat tidigare med etnicitet i stort — att journalister lyfter romers nationalitet i negativa sammanhang, något som ytterligare cementerar fast bilden.

”Där man bevakar alltså det negativa? Ja det är ofta det är så, man lyfter ju oftast det. Nej men om man tänker till exempel så här då, om en rom gör någonting negativt då lyfter man det, men det har man fått mycket kritik för också, många tidningar, liksom man skriver just att det är romer då, just att man skriver att det är romer det handlar om. Som nu då, med Lasermannen i Malmö, som sköt två romska kvinnor i Malmö. Då skrev man inte att det var romska kvinnor, då skrev man helt plötsligt att det var östeuropeiska kvinnor. Då kunde man ju lyfta det, liksom att romerna också är offer, det är inte bara romerna som är kriminella och skadar folk mycket. Romerna kan också

falla offer, de är människor de med.”

Rosa återkommer ofta under samtalet till att alla romer inte är likadana och att det är viktigt att visa upp de romer som det går bra för. I hennes ord kan man utläsa en tydlig önskan om att svenskarna ska få se romerna i en ny dager:

”Då kanske man skulle visa, här går vi på folkhögskola, här lär vi oss, och här kan vi skriva och läsa och sådär så våra barn också kommer att läsa och inte ha det svårt när de börjar på sin första skola. Man ska kanske lite bevisa för dem att vi är här, och vi går i skolan och vi är inte romer utanför samhället. Och det är inte bara i den här skolan det går romer. De går på andra skolor också, folkhögskolor och universitet överallt går romer på. De tror att romerna sitter hemma och är arbetslösa. Det är de inte. Så man kanske ska bevisa på något sätt att romerna också kan någonting.”

Hon vill också se nya arbetssätt från journalisterna. Rosa säger att de borde komma ut mer från redaktionerna för att lära sig mer om vilka romer verkligen är. Verkligheten väntar runt hörnet:

”Ut och jobba och sen intervju så här som du gör så får du lite mer kunskap och lite mer ärlighet på plats; vad är det

som händer egentligen? Men annars kommer du typ aldrig veta vad är det romerna gör, och vad är det som har hänt och hur de är som personer och så där. Om du inte träffar dem och ser med dina ögon och hör typ och sådär på plats då hur de är. För annars kommer du inte veta. Samma som de (journalisterna, författarens anmärkning) gör, de sitter där på kontoret och så får de lappar och bara skriver rent ut. Det är det lättaste man kan göra.”

Pelle delar Rosas uppfattning om att journalister behöver en ny och uppdaterad bild av vilka romerna egentligen är. Gamla fördomar och föreställningar om hur romer är upprepas och förstärks genom onyanserade artiklar och inslag. Han ser bristen på kunskap som den huvudsakliga orsaken till varför det ser ut som det gör:

”Det är kunskapen som är grunden. Till exempel, varför är svenskar rädda för mörka människor? (...) Men det är också okunnighet, för det man inte känner till, det är man alltid rädd för. Och det vill man helst inte bemöta helhjärtat. (...) Och för att få ut det i samhället, och den är den största tycker jag, det är kunskap. Från båda sidorna. För utan kunskap om varandra, då är man fientliga mot var-

”För utan kunskap om varandra, då är man fientliga mot varandra: Svenskar är ju dumma i huvudet. Romer är ju dumma i huvudet. Jag kanske är som en hackig skiva men kunskap är början och slutet till allting.”

- ”Pelle”

andra: Svenskar är ju dumma i huvudet. Romer är ju dumma i huvudet. Jag kanske är som en hackig skiva men kunskap är början och slutet till allting.”

ÄVEN I DET TÄTASTE MÖRKER finns ljuspunkter. Så även här. Både Rosa, Katarina och Pelle beskriver positiva tendenser — i samhället och hos medierna. Bland annat nämner Pelle tidningen *È Romani* Glinda och Sveriges Radios sändningar på Romani Chib som två föredömen. Och mycket håller på att hända i relationen mellan romerna och det etablerade samhället. Bland annat har ett informationscenter startats upp i Malmö som aktivt arbetar med att informera bland annat myndigheter och medier om romers historia och villkor.

Men förändring tar tid. Än så länge tycker Pelle att det finns en förtroendeklyfta mellan romer och det svenska majoritetssamhället. Samtidigt som han själv är född och uppvuxen i Sverige så upplever han att de svenska medierna med sin stora övervikt av vita och etniskt svenska journalister inte klarar av att göra upp med antiziganismen. Dessutom menar han att det finns en omvänd problematik — så lång tid i utanförskap har gjort att romerna själva inte vågar ta plats. Han beskriver en rädsla som håller kvar romerna utanför samhällets maktpositioner:

”Visserligen hade romen, hur ska man säga, kunnat göra mer för sig själv. Men även där har romen varit rädd för att inte bli tagen på allvar. Och många är så här: Typ, man är ju rädd som sagt, dörren går

åt båda hållen. Varför ska jag göra det här när jag kommer bli utskäld, utskrattad? Nej, jag tar det säkra före det osäkra och gör inte så speciellt mycket. Jag vill inte göra något väsen av mig. Både fel och rätt för vill man bli sedd, vill man bli hörd så måste man göra väsen av sig.”

De senaste årens händelser runt om i Europa, som Frankrikes massavvisningar och Italiens registrering av landets romer, har gjort ett starkt intryck på alla tre. Pelle drar direkta paralleller till Adolf Hitler och berättar om sin rädsla för att samma tendenser ska spridas till Sverige. Katarina i sin tur uttrycker en besvikelse över att media inte i större grad har reagerat på hur romer har behandlats. Hon efterfrågar en mer problematiserande och djupgående journalistik:

”Jag tycker ju att man borde gjort det alltså, de här uppsatta politikerna och sådant och EU, att man borde tagit lärdom av vad man gjorde för fel under Andra världskriget. Att man vaknade så sent va. Men det gör man tyvärr inte. Man har inte tagit tillräcklig lärdom av det. Och då tänker jag att media kan fylla en roll där att om man lyfter och drar parallellerna liksom. Hur var politiken? Hur var tankarna? Vad var det för idéer som kläcktes där som ledde till detta? Det är samma snack som går där nu. Ska vi låta det här hända en gång till?”

NÄR DET GÄLLER deras egna tankar om varför svensk media behandlar romer som de gör går åsikterna isär. Det alla gemensamt berör är bristen på kunskap om romsk kultur och romska sedvänjor.

Men ibland är det svårt att förstå om kritiken är riktad mot medierna själva eller mot det svenska majoritetssamhälle där press, TV och radio utgör en viktig del i kunskapsförmedlingen. Rosa säger till exempel först att hon inte har så mycket åsikter om media på grund av hennes ålder men efter en stunds diskussion — när samhällets behandling av romer kommit på tal — engagerar hon sig i kritiken.

Pelle är den som utvecklar den egentliga mediekritiken och det genom att angripa medias kommersialisering och logiken bakom nyhetsproduktionen. Indirekt förklarar han att romer och andra etniska grupper behövs i nyhetskapandet för att dramatisera berättelsen. Mötet och kontrasterandet mot det främmande och okända har alltid utgjort en viktig del i det mänskliga berättandet. Och mytbilden kring romen har visat sig ovanligt seglivad:

”Jag tror inte att man kan ändra media så mycket.(...) För att media ska vara provocerande. Media ska ha stora rubriker. Och visserligen ibland så utpekar de folk på ett sätt som är väldigt dåligt. Det känner jag till. Men om man ser det utifrån den synvinkeln att om jag hade varit en nyhetsredaktör, då hade jag säkert gjort likadant. För att jag vill sälja. Det är inte mänskligt utan de tänker mer ekonomiskt. Om jag är en snäll tidning då säljer jag kanske tre exemplar per vecka och det är inte det jag är ute efter utan jag vill sälja tre miljoner exemplar. Och då skriver man det som folk vill läsa. Det är absolut fel men så är världen idag.” ●

DEN ANDRA KÄLLAN

I Sverige finns det två nyhetskällor för romska nyheter. De har olika målgrupper och uppdrag men båda vill hjälpa svensk press med sina expertkunskaper.

Text: Björn Wendelborn Barr

Veli Brijani, SR International Radio Romano

Vad är målet med era radiosändningar?

— Vi är ju public service, vi ska berätta om nyheter och aktualiteter. För romer om romer i samhället. Vårt mål är att få romer delaktiga i samhället.

Hur tycker du att mediebilderna av romer ser ut idag?

— Framförallt så saknas det kunskap, ofta så generaliserar man hela gruppen. Det blir en bild som förstärker fördomar. Vi som journalister borde kunna vara professionella inför det här. När något händer ska man göra som man gör med alla andra, man rapporterar och bedömer fall individuellt. Det är fråga om en strukturell diskriminering. Om man ser på exempelvis romska barns skolgång så är det verkligen något som media borde lyfta. Man borde ta reda på vad som händer och varför det ser ut som det gör men ingen bryr sig om det.

Vad är det viktigaste för andra medier att tänka på när de rapporterar om romer?

— Berätta bara vad som har hänt, fokusera på individuella fall. Många journalister tror att de gör det men rapporteringen om romer i Sverige är eftersatt. Tidningarna var duktiga på att skriva om när Frankrike utvisade rumänska romer men nästan ingen har uppmärksammat att Sverige utvisar 15-20 romer varje dag. Ett bra jobb hade exempelvis varit att följa med en utvisad familj och rapportera om hur de har det.

Hur uppmärksammas er rapportering av andra medier?

— På sista tiden har vi börjat samarbeta med andra redaktioner. Våra journalistkollegor borde kontakta oss oftare för expertis. Tyvärr ringer de oftast när det är något negativt som hänt.

Fred Taikon, skribent på Ë Romani Glinda

Vad är målet med er tidning?

— Det är en upplysande verksamhet för majoritetssamhället och romer. Det är en stor kamp för romer har aldrig har ordets rätt. Vi vill skapa en attitydförändring hos majoritetsbefolkningen om romer.

Hur tycker du att mediebilderna av romer ser ut idag?

— Den har blivit bättre. Det har ju uppmärksammats hur media skriver om romer sedan vi fick minoritetsstatus i Sverige. Idag märks det mest i artiklar som publiceras på internet, men inte i själva artiklarna utan i kommentarfälten. Där är 99 procent av kommentarerna rasistiska. Risken är att media inte kommer åt extremisterna när man släpper igenom sådana åsikter och bloggar med främlingsfientligt innehåll.

Vad är det viktigaste för andra medier att tänka på när de rapporterar om romer?

— Alltså idag har ju minoritetslagstiftningen gått in och satt stopp för dåliga texter. Men annars är det vanliga journalistiska regler som gäller, låt alla sidor komma till tals.

Hur uppmärksammas er rapportering av andra medier?

— Det är bara likasinnade redaktioner som känner till oss och det bara för att vi söker pengar till våra tidskrifter på samma ställe. Man låter aldrig oss som kan flyktingfrågor komma till tals. Vi är experter på det här området men det är ingen som frågar oss. ●

MEDIEEFFEKTER

Massmediers effekt på människor har studerats i stort sett lika länge som medier har existerat. Allt från självbild till upplevelsevärld påverkas. Men lika gärna som det kan röra sig om faktiska och mätbara effekter, kan det vara frågan om forskarvärldens föreställning om mediers påverkan.

Text: Björn Wendelborn Barr

BEGYNNELSEN ansåg man att medierna var allsmåttiga i sin påverkan. Över tid har dock den här bilden ändrats — först över till maktlöshet till att de senaste decennierna bedömas som mäktiga. Idag är den förhärskande bilden att medier har påverkan på människor, dock kanske inte så stor eller obefintlig som man tidigare trodde. I modern effektforskning anses medier främst ha kunskapseffekter, de påverkar alltså vad vi tror oss veta om saker och ting.

Däremot är det svårt att säga i hur stor utsträckning medier påverkar våra åsikter eller beteenden. Bengt Johansson, professor i journalistik och masskommunikation på JMG undviker helst att generalisera kring effekter.

— Ju mer engagerad man är i en fråga, desto mer bekymrad är man också över mediebilden som visas. Om du tillhör en viss grupp är du både mer känslig för vad som skrivs om dig och dessutom ser du det tydligare än andra. De två faktorerna gör lätt att man drar stora växlar på mediebildens påverkan. Man målar liksom lite fan på väggen.

Myten om mediers starka påverkan är ett ganska nytt område inom effektforskningen. Det brukar kallas tredjepersons-

effekter och innebär att en grupp tror att medier påverkar en annan grupp mycket starkare än vad de i själva verket gör.

Ett ofta använt exempel är en händelse från Andra världskriget då ett amerikanskt förband med färgade soldater och vita officerare befann sig på ön Iwo Jima i Stilla Havet. Japanerna försökte få de färgade soldaterna att desertera genom att sprida ut flygblad som tydligt deklarerade att japanerna inte hade något otal med dem utan att det bara var de vita amerikanerna som var fienden. Redan dagen efter flygbladsattacken var hela förbandet borta. Men inte på grund av att de hade deserterat, utan för att officerarna trodde att soldaterna skulle påverkas av budskapet och förflyttade dem i förebyggande syfte.

ENLIGT BENGT Johansson måste man vara medveten om tredjepersonseffekter när man studerar mediers påverkan.

— Politiker tror ju att det som medier skriver om kommer att få ett jättegenomslag hos folk. Så enkelt är det inte, medier är bara en av många olika samhällsföreteelser som har påverkan på människor.

Uppfattningen att marginaliserade grupper — exempelvis romers — själv-

uppfattning påverkas av hur media skriver om dem, skulle med andra ord lika gärna kunna vara ett uttryck för föreställningen om mediers starka påverkan. Det skulle alltså vara majoritetssamhället självt som i sitt kulturella och sociala avstånd till romerna skapar en fiktiv problematik för att sen mäta och analysera den. Men Bengt Johansson menar att mediers bild kan ha en stark effekt på grupper utanför det etablerade samhället.

— Det finns en del idéer om att självbilden hos en person kan försvagas om man har en svag självbild och samtidigt presenteras som om man är utanför samhället. Då kan en negativ mediebild fungera utestängande. Och det där är ju inte bara något som man ser när det gäller romer, vi har ju sett det i intervjuundersökningar i resurssvaga områden. De är förbannade för att media målar upp dem som något de inte känner igen själva. De är trötta på den bilden. Men det här gäller bara grupper som vill in i samhället. När vi studerat extremister ser vi att deras identitet snarare stärks av en negativ mediebild. Då fungerar den negativa bilden istället som en bekräftelse på att det är de mot det övriga samhället. ►

”Det handlar egentligen bara om kunskap. Det är ganska självklart, ju mer kontakter man har och ju mer kunskap man har om ett visst ämne, desto mer nyanserad bild kan man också förmedla.”

- Bengt Johansson

Gestaltningen av romer och andra grupper utanför det etablerade samhället speglas generellt som något annorlunda och främmande jämfört med de “vanliga” människorna som förekommer i pressen. Fortfarande finns det drag av exotism i medierapporteringen om romer enligt medieforskaren Ylva Brune. De beskrivs utifrån sitt ursprung och sin kultur och får antingen ikläda sig rollen som mörka och farliga främlingar eller som offer för det moderna samhällets förtryck.

Bengt Johansson tror att majoritetssamhällets uppfattning om romer också kan påverkas av rapporteringen.

— Det finns något som kallas kultivationsteori, alltså att man odlar föreställningar om en person eller grupp människor under lång tid. De här föreställningarna har också visat sig både starka och sega. Risken är att den etablerade bilden också blir bestående.

Dessutom påverkar också det kulturella och sociala avståndet mellan de som rapporterar och de som blir omskrivna i artiklar. Om man inte har några romska bekanta kan det vara lätt att fastna i gamla föreställningar om hur romer är.

— Om jag inte känner till eller befin-

ner mig i miljön jag ska skildra skapar ju i sig en distans. Jag menar, hur bra kan jag beskriva Antarktis eller något annat land jag aldrig besökt? Det blir ju en ganska stereotyp bild, inte för att jag är illvillig utan för att jag skriver utifrån det lilla jag kan. Då går det inte att presentera en nyanserad bild, säger Bengt Johansson.

YLVA BRUNE, som ägnat mycket tid åt att studera hur romer gestaltas i svensk media, håller med om att det är problematiskt.

— En konsekvens är ju att vi tidningsläsare får en bekräftelse på att romer är som vi alltid har trott, nämligen att de är tjuvaktiga, bråkiga och super. Våra fördomar bekräftas och vi behöver inte ens säga att de förstärks utan det är som om “ah, det här visste vi ju redan”. När jag inledde min studie på mediebilderna av romer var det som folk redan ansåg sig veta hur alla romer är. Det bara börjar bubbla upp i människor, olika historier om vad de råkat ut för, eller att de kände någon som hade råkat ut för något och så. Där finns en riktig surdeg av fördomar.

Rapporteringen om romer har trots allt ändrats över tid. Mediebilderna för 50

år sedan hade enligt Ylva Brune en tydlig rasistisk prägel, idag är diskrimineringen mer implicit och svårgreppbar. Bengt Johansson tror att förändringen har flera olika förklaringar.

— Journalistrollens professionalisering har medfört ett mycket mer kritiskt förhållningssätt till de egna produkterna. Samtidigt har samhällets syn på romer börjat förändras, inte minst med namnbytet från zigenare till rom. Det här, tillsammans med ett medvetet arbete ute på redaktionerna och ett nära samarbete med kritiska medieforskare tror jag är framtidens lösning på diskriminerande och onyanserade mediebilder. Det handlar egentligen bara om kunskap. Det är ganska självklart, ju mer kontakter man har och ju mer kunskap man har om ett visst ämne, desto mer nyanserad bild kan man också förmedla.

Medieforskaren Ylva Brune är inte lika positiv. Hon säger att samhället måste göra upp med sina fördomar och historiska övergrepp mot romer innan man kan tala om en verklig och beständig förändring. Enligt henne är det fortfarande för lätt att hitta näring till månghundraåriga fördomar i svensk press. ●

SÅ TÄTNAR MÖRKRET

ATT ETT PLUS ETT ALLTID BLIR TVÅ är en vanlig missuppfattning. Inom samhällsvetenskapen blir summan oftare tre eller fyra. Olika sociala strukturer som påverkar varandra skapar helt nya företeelser att förhålla sig till. Alltså kan det vara svårt att utröna de exakta orsakerna till varför något är eller ser ut på ett visst sätt. Den tanken är viktig att bära med sig – inte minst i studier av underordnade grupper i samhället.

Inom sociologin talar man om intersektionalitet. Det innebär att olika diskriminerande maktordningar baserat på exempelvis kön, klass och etnicitet samverkar och ibland förstärker varandra. En romsk kvinna som tvingas leva i utkanten av det etablerade svenska samhället gör inte bara det för att hon tillhör en annan etnicitet än den mest resursstarka. Hon är också underordnad för att hon lever som kvinna i ett manssamhälle och för att hon inte har tillgång till de kapitalformer som kan omsättas i makt. Skulle hon dessutom vara funktionshindrad hade det funnits en ytterligare parameter att ta hänsyn till. Ju längre bort från den förhärskande manliga vita normen en människa befinner sig, desto svårare får hon också att göra sin röst hörd.

EN ANNAN VILLFARELSE ÄR den att en journalist skulle vara om inte objektiv så åtminstone neutral i sin verklighetsskildring. Dessutom har hon ansvar att låta båda sidor i en konflikt framställa sina bästa sakargument.

Vackra men blåögda ord.

DEN OBEROENDE JOURNALISTEN är en chimär. Hon skildrar inte, istället skapar hon ett litet utsnitt av det vi i dagligt tal kallar verklighet. Redan i det ögonblick ett artikelembryo börjar ta form inleds en lång diskrimineringsprocess. Allt annat som pågår lämnas därhän till förmån för den enda idén. Sedan förpackas historien i ett för publiceringen avvägt format. Slutresultatet blir en hårt mallad berättelse, en mytisk saga om man så vill. Personerna i artiklarna blir hjältar, offer, härskare eller skurkar. Allt placerat mot en för historien passande fond.

SÅ TÄTNAR MÖRKRET. Romernas svårighet att berätta sin egen historia i media är inte bara ett resultat av en månghövdad samhällelig diskriminering. Bristen på kulturellt och symboliskt kapital hos gruppen gör också att det blir just den förhärskande samhällseliten som kan dela ut roller och placera egenskaper på romerna. De hålls kvar i uråldriga stereotyper, anpassade för de sagor de tvingas förekomma i.

A handwritten signature in black ink, consisting of several loops and a long horizontal stroke extending to the right.

REDAKTIONEN

Svenska tidningar bidrar till reproduktionen av fördomar mot romer. Ute på redaktionerna är man medveten om problemet. Lösningen kan vara en modigare och mer deltagande journalistik.

Text: Björn Wendelborn Barr

SYDSVENSKAN Malmöchef Lotta Satz tycker inte att etnisk bakgrund är speciellt relevant för den dagliga rapporteringen utom i de fall där det behövs en ordentlig bakgrundsförklaring. — Vi ser ju folk främst som Malmöbor. Det är liksom vår utgångspunkt, om de är tre generationer Malmöbor eller om de kommer från ett annat land, det är liksom väldigt sekundärt. Nu har det exempelvis varit en romsk kulturvecka och vi har varit och gjort ett reportage där. Då hade det ju varit konstigt om vi inte hade berättat att det var just en romsk kulturvecka. Men det är ju sällan att etniciteten är relevant.

Som Ylva Brune och Tobias Nilsson visat skrivs etnicitet ofta ut i negativa sammanhang, exempelvis i samband med brott och kriminalitet. Det kan i sin tur spä på existerande fördomar och fördjupa klyftan mellan det etablerade svenska samhället och de som står utanför. Lotta Satz håller med om att det är problematiskt och tror att lösningen ligger i att ändra rapporteringen.

— Det är kanske bra om man tar bort begreppet minoriteter. Man borde se dem som Göteborgare eller Malmöbor istället. Alltså om man nu ska rapportera om

minoriteter så är det som ökar kunskapen och förståelsen bland andra minoriteter eller majoriteter det optimala. Det är där vi kanske kan bryta fördomsbarriärer och så. Ju mer man vet, desto mindre fördomar har man.

Det finns en uttalad vilja på redaktionen att förändra rapporteringen så att bilden nyanseras, men konkreta lösningar är svårare att finna. En möjlighet är att helt undvika att skriva ut var personer kommer ifrån.

— Jag tror ju inte att nämna att de kommer från Eslöv eller Serbien är någon väg att gå. Där gör ju vi och andra ibland misstaget att vi skriver att de är från Eslöv. Fast det faktiskt inte alls är relevant. Man kan vara lite kompensatorisk på ett alldeles felaktigt sätt. Men det är ju inte så att det finns en gen bara för att man kommer från ett land som gör att man langar knark. Det finns ju inte. Utan det är andra omständigheter, och de måste vi försöka beskriva med jämna mellanrum.

NINNI JONZON ÄR biträdande redaktionschef på Göteborgs-Posten, hon håller med om att helhetsbilden är viktig att presentera för läsarna. Ett lokalt fenomen har ofta ett globalt ursprung och

det är journalistikens ansvar att förklara sammanhangen. Men vissa artiklar sticker ändå ut från mängden. I september 2010 reste två journalister från G-P ner till Rumänien för att skildra livet för några av de romer som utvisats från Frankrike. Det första citatet i artikeln lyder såhär: ”Men jag kan ju inte röra mig. Jag klarar inte att hämta några dokument, skäller den överviktiga kvinnan och bröstet sväller ut som två ogräddade limpor.”

Eländet är påtagligt genom artikeln. Det är leriga bygator och nedgångna hus så långt ögat når. Men Ninni Jonzon ser det som ett isolerat misstag, inte som en del i ett pågående förfrämmande.

— Det var artikelförfattaren som gjorde bort sig där. Han fick mycket reaktioner på det. Nu kan jag inte göra mig tolv för honom men han ångrade sig djupt och tyckte att det var tråkigt att det väckte de reaktionerna. Hade jag läst artikeln hade jag strukit den mening. Det spelar ju ingen roll om han skriver om mig eller en romsk kvinna men om bröstet sväller ut som två ogräddade limpor så reagerar man ju.

Hon tycker att det är viktigt att journalistiken inte backar för känsliga ämnen som integration och invandring. Även om

det kan resultera i att artiklarna uppfattas som stereotypifierande gentemot vissa folkgrupper.

— Det finns en viss rädsla bland kollegor, det är inte *comme-il faut* att skriva om integrationsproblem. Det är lite synd för jag tror att det är viktigt att medierna tar upp det som är svårt med integrationen och tar det på allvar. Det kan ju bli stigmatiserande men frågan är om det är bättre att vara tyst.

BÅDA REDAKTIONERNA lägger ner tid på att i efterhand gå igenom sin egen publicering och tar del av läsarnas åsikter. Och nya rön från medieforskare tas på stort allvar. Sydsvenskan har gått så långt att de gör ett konkret jobb på en forskarrapport om stenkastningen i Rosengård förra året. De har dessutom haft öppna möten där Malmöbor får komma in på

redaktionen och tipsa om ämnen som borde lyftas i tidningen. Lotta Satz säger att Sydsvenskan genom sin aktiva kontakt med läsarna är i framkant jämfört med andra morgontidningar när det gäller att rapportera sakligt och korrekt om olika folkgrupper.

— Jag tror att vi är bättre. Och jag tror att det beror på att vi lever i det. Det är en naturlig del av vardagen, det är inget konstigt. Malmö är en så pass blandad stad så det går inte att tycka att det är konstigt. Vi har en reporter som pratar arabiska och det är fullkomligt lysande när det gäller att få kontakt med nyanlända eller personer som inte lärt sig svenska.

Lotta Satz är dessutom mycket tydlig med hur hon ser på enklidig rapportering, som i vissa fall med asylsökande romer där Migrationsverkets uttalanden

får stå oemotsagda.

— Det är ju verkligen ett misslyckande. Man får inte komma hem med en sådan artikel. Personen som artikeln i huvudsak berör måste komma till tals. Annars låter vi bara en sida komma till tals och det ska vi inte göra. Finns det språkförbistringar så får man lösa det, antingen via tolk eller genom kroppsspråk och andra kommunikationsvägar.

På Göteborgs-Posten hoppas Ninni Jonzon att utvecklingen ska gå mot att man skriver om etnicitet på samma sätt som man idag skriver om kön, det ska vara en jämn representation i alla tidningens delar. Hon delar dessutom våra romska intervjupersoners åsikt om hur man kan nå dit:

— Man ska inte konstra till det. Man ska vara ute i verkligheten så att människor kommer in i ett vanligt sammanhang. ●

ANALYS

I "Utanför – bilden av romer i svensk press" har vi undersökt hur romer gestaltas i svensk press, och vilka konsekvenser mediebilden kan få.

EN VIKTIG FÖRKLARING till att rapporteringen om romer i många fall är stereotypifierande är avståndet mellan journalisten och romen. I artiklar om romer saknas ofta medverkande romer. Då blir texten abstrakt, och minskar läsarens möjlighet till identifikation och inlevelse i romens situation. Vi ser ett tydligt samband - artiklar där romer medverkar har ett mer konkret innehåll och en mer nyanserad rapportering.

BILDEN AV ROMER i svensk press förändras över tid, men inte nödvändigtvis till det bättre. Det är alltså inte frågan om en linjär utveckling, istället ser vi genom våra kvalitativa textanalyser en koppling mellan mediebilden av romer och specifika händelser och tankeströmningar i samhället. Efter Kosovokriget uppmärksammades asylsökande romer ofta i svenska tidningar. Då var rapporteringen medkännande, och hade ofta romska huvudpersoner som uttalade sig om flykten från kriget.

Tio år senare kommer fortfarande asylsökande romer till Sverige från Kosovo, men nu har rapporteringen ändrat karaktär. Då det inte längre finns ett krig i bakgrunden utan bara svår fattigdom och

diskriminering har sympatin för de asylsökande romerna minskat. Artiklar om asylsökande romer saknar asylsökande romer - uttalanden från Migrationsverket får stå oemotsagda, vilket leder till ett abstrakt innehåll.

VI MENAR ATT förändringen i rapporteringen om romer delvis kan härledas till teorier om nyhetslogik och nyhetsvärdering. Vad journalister uppfattar som intressant och hur man väljer att skildra det är sammanlänkat med tendenser i samhället i stort. Om dessa tendenser ifrågasätter asylsökandes flyktingstatus blir också rapporteringen mer fokuserad på de negativa konsekvenserna av "flyktingströmmen" eller "flyktingvägen". Dessutom påverkar behovet av nyhetsmässig dramatik. Romen får när berättelsen kräver det utgöra en motpol till det etablerade svenska samhället.

Genom våra kvalitativa intervjuer har vi kunnat dra slutsatsen att svensk medias rapportering om romer kan få direkta konsekvenser — både på romers självbild och på hur majoritetssamhället bemöter dem. Man kan se ett samband mellan nyhetsskapandets rutiner där komplicerade skeenden ska paketeras i ett för mediet

anpassat format och de ibland stereotypa skildringarna av romer.

RESULTATET AV Vojakkala-studien problematiserar bilden. Här kommer romer till tals men detta bidrar inte alltid till en neutral rapportering. Familjens uttalanden är hämtade från förhören under rättegångarna och de citat som väljs ut får många gånger familjemedlemmar att framstå som omänskliga. Trots att det finns en slags närhet till de människor som omskrivs förstärks de egenskaper som enligt gamla fördomar anses vara typiskt romska.

Skillnaden mellan detta fall och de artiklar i studien av Ryd och Öland där misstankar om brott sammankopplas med romer som anlant till samhället är att familjemedlemmar i Vojakkalafamiljen har domar på sig. Familjen har redan bekräftat fördomen om romers kriminalitet.

MEDIAS ROLL SOM kunskapsförmedlare och verklighetsskildrare påverkar vad vi tror oss veta om vår omvärld och om oss själva. Genom sitt sanningsanspråk och sin stora räckvidd har svensk press ett stort ansvar för vilken verklighet de presenterar. ●

AVSLUT

MÅNGA BRA ARTIKELUPPSLAG föds i den plötsliga reaktionen över något. Så även här. En text i Göteborgs-Posten satte fart på tankarna om hur romer egentligen behandlas i svensk media. Under tiden hösten blev till vinter har vi hunnit se hur brister i det journalistiska arbetssättet ibland omöjliggör det egentliga uppdraget; att på ett korrekt och sakligt sätt försöka visa upp utvalda delar av verkligheten. Tidspress, okunskap och bekvämlighet är ett hot mot all journalistik men i kombination med gamla fördomar kan resultatet bli förödande. Pressens räckvidd gör att artiklar med stereotypifierande inslag riskerar att få ett stort och oönskat genomslag.

PROBLEMET LIGGER INTE bara hos enskilda journalister som tar genvägar för att få ihop sina texter, redaktionsledningen har ett lika stort ansvar. Accepteras artiklar där en parts utsagor får stå oemotsagda eller där en folkgrupp får klä skott för brott som enskilda individer har begått så skapar det i sig ett arbetsklimat där den professionella journalistiken urholkas.

UNDER VÅRT ARBETE har vi turligt nog också stött på positiva tendenser: Balanserade och välskrivna artiklar där romer får komma till tals som vanliga människor. Redaktionerna som är medvetna om problematiken och aktivt försöker förändra den. Medieforskare och romska företrädare som villigt delar med sig av sin kunskap.

KUNSKAPEN ÄR NYCKELN. Det är alla vi har träffat översvallande överens om. Så därför riktar vi avslutningsvis en maning till redaktioner och journalister. Nyttja de romska experter som finns, ring till Romani Radion och tidningen È Romani Glinda om ni har frågor om romer. De väntar på er. ●

ABSTRACT

Utanför – bilden av romer i svensk press

Dan Augustsson, Maria Hansson, Björn Wendelborn Barr

Department of Journalism, Media and Communication, University of Gothenburg, Fall 2010

The purpose of *Utanför – bilden av romer i svensk press* is to study the image of Romani people in Swedish printed media, and to study the reasoning amongst the editorial staff when reporting about minorities. We also examine how their portrayal in the media affects Romani people's self-image and their trust in media. Through qualitative analyzing of the material in Swedish newspapers and interviews with Romani people, we are trying to answer these questions.

To determine how Romani people are presented in printed media we have performed four studies of newspaper material: how Romani people are presented during two weeks of October, 2010, how Romani people are presented during four months of the year 2000, how newly arrived Romani people in Ryd and on Öland are presented in 2002 and 2010, and a study of the newspaper material covering the conflict amongst neighbors in Vojakkala, 1999, 2008 and 2009.

In his bachelor thesis, *Mediemytiska romer* (2002), Tobias Nilsson conducted a study of how Romani people are viewed in the media. He requested a study of how Romani people perceive the way they are viewed and how it affects them, something this study is meant to answer. Ylva Brune's research about how inferior groups are being presented in Swedish media has also been of great help during the process of this study.

Our hypothesis is that the media is one of several concurrent elements shaping the discourse of knowledge in society. Bengt Johansson, professor in journalism and media communication at the University of Gothenburg, suggests that a negative portrayal in the media has great affect on those who want to integrate with society and on their own self-perception.

Another important element is the effect that the news logic has on the reporting about Romani people. In understanding this, Jesper Strömbäck's research has been very useful.

Our most important results summarized:

1. Articles written with input from a Romani perspective often result in a less stereotypical portrayal of the Romani people.
2. The reporting by the Swedish media may be affecting Romani people's self-perception and their treatment by the social and ethnic majority.
3. The portrayal of Romani people in the Swedish media is often based on specific, isolated incidents and the crime, alienation, and exoticism with which the Romani people have been stereotypically associated throughout history.

Utanför – Bilden av romer i svensk press

Arbetsrapport

Björn Wendelborn Barr, Maria Hansson, Dan Augustsson
guswendb@student.gu.se, gusyhamyma@student.gu.se, gusauguda@student.gu.se
Göteborgs Universitet
Institutionen för journalistik, medier och kommunikation
Journalistprogrammet
Höstterminen 2010
Handledare: Ulrika Hedman

Arbetsmetod

Metodval

För denna undersökning valde vi att utföra dels kvalitativa intervjuer med tre romer från Agnesbergs folkhögskola och dels att kvalitativt analysera nyhetsmaterial i svenska dagstidningar.

Metodsyfte

Genom att göra kvalitativa intervjuer ville vi få förståelse för hur romer upplever mediebilderna av dem själva samt hur den påverkar deras självbild och förtroende för medierna. Det finns flera studier på hur romer förekommer i media men inte i samband med att låta romerna själva diskutera mediebilderna. Eftersom vi ville undvika att projicera våra egna hypoteser och tankar på intervjupersonerna valde vi att göra naturalistiska kvalitativa intervjuer (se begreppsförklaring i bilaga 1). Vi ville också skapa oss en bild av hur medierna skildrar olika typer av händelser för att få en bättre förståelse för hur mediebilderna faktiskt ser ut och därigenom få en klar bild av vad våra intervjupersoner upplever och reagerar på.

Eftersom det finns kvalitativa studier av hur mediebilderna av romer sett ut från 1962 till 2002 (Mediemytiska romer av Tobias Nilsson) samt 1962 till 2007 (i Ylva Brunes ännu ej publicerade undersökning) valde vi att komplettera dessa studier med en studie som jämför den generella bilden av romer 2000 och 2010 samt två fallstudier som fokuserar på nyanlända romer respektive kriminalitet. I efterhand kan man konstatera att vi antagligen hade haft enklare att komma fram till tydliga slutsatser om vi hade valt att fokusera på hur enskilda tidningars rapportering har förändrats över tid.

Urval för insamlande av empiriskt material

Efter många diskussioner om hur vi skulle utforma våra kvalitativa analyser ansåg vi att Vojakkalafallet var intressant eftersom mediebevakningen där kritiserats för att vara rasistisk, Ryd/Öland var en fallstudie som Ylva Brune föreslog och som komplettering till detta valde vi att göra en studie av den generella bilden av romer i media under två kortare tidsperioder. Risken är att vi redan i detta urval, genom att välja specifika fall där tidningarna kritiserats för sin presentation får en snedvriden bild av hur svensk press skriver om romer. Därför var också den jämförande studien, där allt material under två tidsperioder analyserades, extra viktig. Dessa perioder valdes inte utifrån några särskilda händelser utan tanken var att de skulle kunna komplettera och ställas emot de två fallstudierna, eftersom vi ännu inte kan ställa dessa fallstudier mot den forskning Ylva Brune bedriver men som ej har publicerats. För de tre kvalitativa studierna gäller att inga ledare, notiser, krönikor eller något TT-material har kodats. Detta eftersom vi ville studera det redaktionella materialet för att utifrån det kunna diskutera med redaktionerna hur de resonerar när de skriver om minoriteter i allmänhet och romer i synnerhet.

Urvalet för studien av Vojakkalafallet blev i första sökningarna på mediearkivet väldigt stort och resulterade i hundratals artiklar. Urvalet baseras på allt som gick att hitta på mediearkivet den 2:a november 2010 med sökorden: Vojakkala, Grönfors, grannfejd, och en genomgång av artiklar i Haparandabladet som inte finns i Mediearkivet utan på mikrofilm på KTB.

Vi insåg snabbt att vi var tvungna att avgränsa för att minska det stora materialet och den första avgränsningen bestod i att enbart analysera artiklar från 1999, 2008 och 2009, detta eftersom det var under dessa år de mest omtalade händelserna ägde rum och därför fanns mest material om konflikten. Majoriteten av de artiklar som hittades rymdes dock inom dessa ramar så en tidskrävande genomgång av artiklarna gjordes, då dubletter och artiklar med liknande nyhet där den som inte tillförde något nytt sorterades bort. Det problematiska med att behöva rensa så mycket i ett så pass stort antal artiklar är givetvis att urvalet blir subjektivt, risken finns att de artiklar som väljs ut är de som är mest negativa och

att detta sedan avspeglar sig i de exempel och den generella bild av rapporteringen som sedan diskuteras i resultatet.

Problemet med den här undersökningen är att det tog lång tid bara att göra urvalet, med ett 40-tal artiklar som skulle analyseras kvalitativt var vi på grund av tidsbrist nästan tvungna att strunta i Haparandabladet eftersom det inte finns på Mediearkivet. Men efter diskussioner insåg vi att själva undersökningen skulle bli värdelös om inte materialet i den tidning som står närmast händelserna analyseras. Därför lades två dagar på genomgång av mikrofilmerna på KTB och det sammanlagda antalet artiklar som analyserats i Vojakkala-studien är därför 72. En brist med genomgången av Haparandabladet är dock att det endast är material från 1999 och 2008 som analyserats, alltså inget från 2009 som finns med i urvalet från de övriga tidningarna. Bedömningen vi gjorde var dock att de artiklar som analyserades i Haparandabladet visade på en neutral bevakning och med rådande tidsbrist valde vi därför bort år 2009. Hade vi haft mer tid hade en analys av 2009 varit önskvärd, trots att trenden i det övriga materialet i Haparandabladet visade på den sortens bevakning vi utifrån vår teorigrund önskar, vet vi nu inte säkert om detta höll i sig under 2009. Ett annat problem som uppstod när Maria analyserade materialet var tolkningen av det som stod, det visade sig vara svårt att finna orsakssamband: när man skriver negativt om familjen, gör man det på grund av deras romska tillhörighet eller på grund av deras familjehistoria? Vi hade därför många diskussioner inom gruppen om perspektivmarkörer och specifika artiklar. Vår teorigrund var till stor hjälp i dessa bedömningar. Eftersom vi ju längre undersökningen fortskred blev allt mer säkra på att de flesta journalister som skriver nedsättande eller generaliserande inte avser göra så, ansåg vi att de perspektivmarkörer som finns skulle bedömas för sig själva och därigenom betraktas som något som riskerar förstärka en fördomsfull bild gentemot romer. Risker blir då att man finner det man letar efter och att det vi reagerat på inte uppfattas av den vanlige tidningsläsaren, men utifrån de teorier vi har som bas i den här uppsatsen, främst Ylva Brunes om stereotypisering och stigmatisering, bedömde vi att det som till synes är småsaker ändå spelar in och bidrar till den bild majoritetssamhället har av romer.

Urvalet:

72 analyserade artiklar

Aftonbladet: 2008-05-15

DN: 1999-06-16, 2008-05-15, 2009-05-20, 2009-05-28, 2010-09-17

Expressen: 1999-06-18, 2008-10-17, 2009-05-20

Haparandabladet: 1999-06-15, 1999-06-18, 1999-06-22, 1999-07-23, 1999-07-27, 1999-08-20, 1999-08-31, 1999-09-07, 2008-05-16, 2008-05-20, 2008-05-23, 2008-05-30, 2008-06-10, 2008-07-25, 2008-09-12, 2008-09-26, 2008-09-30, 2008-10-07, 2008-10-10, 2008-10-14, 2008-10-17, 2008-10-24, 2008-10-28, 2008-11-07, 2008-11-14, 2008-11-21, 2008-11-25, 2008-11-28

Norrbottenskuriren: 2008-09-26, 2008-10-04, 2008-10-16, 2008-10-23, 2008-11-14, 2008-11-18, 2008-11-20, 2008-11-21, 2008-11-22, 2008-11-27, 2009-03-10, 2009-03-12, 2009-03-13, 2009-03-14, 2009-03-18, 2009-04-03, 2009-05-30, 2009-07-18, 2010-09-30

För Ryd/ Öland gjordes ett totalurval som resulterade i tio artiklar, detta är ett mycket litet urval som gör det svårt att dra generella slutsatser men som ändå kan ge en fingervisning i hur det faktiskt kan se ut i rapporteringen från den svenska landsbygden. Självfallet hade det varit önskvärt med fler artiklar men vi gjorde ändå bedömningen att den lilla mängden kunde tillföra magasinet något. Ytterligare en svårighet är att en enskild händelse kan ge upphov till flera olika artiklar i samma tidning (ortsbornas upplevelser, romernas historia, myndigheternas agerande, etc.) vilket kan färga artiklarnas innehåll. Vi upplever ändå att vi har lyckats täcka in både de nyanserade delarna samt de texter som visar upp romer på ett mer stereotypt sätt.

På mediearkivet använde vi sökorden romer, tattare, zigenare, resande och Öland/Ryd.

Urvalet:

Öland: 5 st. analyserade artiklar (allt relevant som publicerats i fallet)

Barometern 2010-09-18

Ölandsbladet 2010-10-21

Dagens Nyheter 2010-09-24

Östran 2010-09-18, 2010-09-25

Ryd: 5 st. analyserade artiklar (allt relevant som publicerats i fallet)

Kvällsposten 2002-05-31, 2002-05-31, 2002-06-02, 2003-08-14

Sydsvenskan 2002-06-07

För studien av den generella mediebild av romer gjordes två nedslag, 2000 och 2010.

Till grund för analysen 2010 ligger samtliga artiklar i Mediearkivet som publicerades på nyhetsplats från tisdagen den 12 oktober till måndagen den 25 oktober 2010. Vi använde sökorden romer, resandefolk, tattare eller zigenare, och fick fram 237 artiklar.

Först sorterade vi bort TT-material, eftersom vi bara ville undersöka redaktionellt material. Värt att notera är det stora antalet ”TT-dubletter” i Mediearkivet. Större delen av de bortsorterade artiklarna är alltså TT-artiklar publicerade i ett stort antal tidningar.

Sen sorterade vi bort alla artiklar som inte primärt handlar om romer. Eftersom de inte ger läsaren en bild av romer är de irrelevanta för vår undersökning. Därför sorterade vi även bort korta notiser.

När denna sortering var klar hade vi 20 artiklar, som Dan började analysera utifrån det bifogade kodschemat.

Eftersom vi alltid satt nära varandra var det lätt att diskutera olika artiklar, och vi hade som standard att så fort det dök upp en tveksamhet skulle minst en av de andra två hjälpa till med analysen. Den färdiga analysen sammanfattades sedan i artikeln Valfärdstiggare.

En av våra slutsatser i uppsatsen är att specifika händelser i samhället påverkar bilden av romer i svenska tidningar. Det är viktigt att vara medveten om det när man undersöker en så kort period som två veckor. Artiklarna från 2010 är färgade av den rådande samhällsdebatten och viktiga händelser som berör ämnet.

Viktiga händelser hösten 2010 är deporteringen av romer från Frankrike till

Rumänien, samt ett ökat antal asylsökande från Balkan i Sverige.

Vi funderade ett tag på att göra en syntetisk vecka för att få med hela 2010 i analysen, men då hade vi fått lägga oss i urvalet för mycket. Borde vi valt de dagar då romerna figurerade ofta, sällan eller mittemellan? När vi valde två veckor i oktober hamnade vi så nära NU som möjligt, vilket var bra för magasinets helhet, eftersom de flesta artiklarna om Öland, Ryd och Vojakkala skrevs tidigare.

Följande tidningar finns med i underlaget från år 2010:

Dagens Nyheter (2 artiklar)

Nerikes Allehanda (2)

Sydsvenskan (2)

Göteborgs Posten (2)

Bohusläningen

Södermanlands Nyheter

Mariestads-Tidningen

Eskilstuna-Kuriren

Hallandsposten

Säffle-Tidningen

Västerbottens-Kuriren

Västerviks-Tidningen

Vimmerby-Tidning

Borås Tidning

Tidningen Ångermanland

När analysen av två veckor 2010 var klar förstod vi att vi behövde ett tidsperspektiv i analysen. Hade

det skett någon förändring under 2000-talet? Vi började då leta artiklar från år 2000 med samma kriterier vi använde för artiklarna från 2010, för att kunna göra en jämförelse mellan åren. Vi ställdes direkt inför ett problem. Det fanns mycket färre artiklar i Mediearkivet från år 2000 än från år 2010. Efter kontakt med Mediearkivet fick vi veta att detta beror på att tidningarna själva väljer hur mycket material de vill skicka in till arkivet. Efter diskussion med Ulrika Hedman beslutade vi oss för att undersöka ungefär lika många artiklar som år 2010, och välja period efter det. Vi fick 194 träffar först, vilket blev till 16 artiklar när vi sorterat ut överflödiga artiklar efter samma princip vi använde när vi sorterade ut artiklar 2010. Då ställdes vi inför ytterligare ett problem. Ett mindre antal tidningar finns representerade i underlaget från år 2000 än 2010. Vi jämför därför bara artiklar från tidningar som finns med i båda underlagen. Jämförelsen mellan 2000 och 2010 står för sig själv, i artikeln Förändringen. Eftersom vi undersöker artiklar under en längre period år 2000 hinner det hända mer som påverkar rapporteringen. I artiklarna vi analyserade kom den tydligaste påverkan från kriget i Kosovo, som då var över sedan ett år, samt erkännandet av romer som en nationell minoritet i Sverige. Vi tycker att analysen från 2000 går att jämföra med analysen från 2010 på ett bra sätt. Men om vi haft mer tid hade vi åkt till KTB och letat upp de saknade artiklarna manuellt. Det hade dessvärre inneburit flera dagars extra jobb, vilket vi inte hann med. Då vår snabba lösning gav oss en tydlig bild av romer i svensk media hösten 2000 såg vi ingen anledning till att riskera försenad inlämning. De 16 artiklarna analyserades med samma kodschema som användes på artiklarna 2010. Vårt att notera är att ordet zigenare var politiskt korrekt att skriva år 2000, vilket det inte är 2010.

Följande tidningar finns med i underlaget från år 2000:

GP (6 artiklar)

GT (4)

Nerikes Allehanda (3)

DN (1)

Sydsvenskan (1)

Svenska Dagbladet (1)

Urval för kvalitativa intervjuer

Vi vände oss till Agnesbergs folkhögskola för att få hjälp med personer som kunde ställa upp på kvalitativa intervjuer och bad kulturtolken, Tereza Eriksson, få fram mellan tre och sex personer med olika ålder och kön. Tre personer ställde slutligen upp för intervju, ett antal som skulle kunna tyckas vara litet – fler intervjuer hade kunnat bredda bilden. Dessutom är alla som ställde upp personer som är relativt väletablerade i samhället varför de kan vara extra känsliga för negativa framställningar i media. Det hade varit önskvärt att även ha romer som stod utanför majoritetssamhället för att komplettera den bild våra intervjuer gav. Dessutom borde vi inte ha väntat så länge på svar från Agnesbergs folkhögskola, när vi väl fick svar från dem och de gav oss tre intervjuer var det för sent att börja jaga fler, och för att få en bättre helhetsbild och ett mer trovärdigt resultat som kan säga mer om hur romers syn på och förtroende för media ser ut hade vi behövt fler intervjuer. I sig visar vår svårighet att hitta romer som kan ställa upp på kvalitativa intervjuer att vi själva har en viss distans till samhällsgruppen. Detta är något som vi har brottats med mycket under arbetets gång, eftersom *vi* som kommer utifrån och skriver om *dem* lätt får ett ovanifrånsperspektiv. Vi fick lägga mycket tid bara på att lära oss mer om romsk historia och romska grupper.

Vissa språkförbistringar förekom också under intervjuerna, vilket kan ha påverkat våra tolkningsmöjligheter. Det faktum att alla tre i gruppen genomförde intervjuer försvårar också analysen eftersom vi alla går in i intervjun med olika erfarenheter och språk. Det kan resultera i olika verklighetsbeskrivningar från intervjupersonerna som härrör från vår subjektivitet. Vi var dock medvetna om dessa risker innan intervjuerna och arbetade därför mycket med de värdeord vi skulle ha med oss samt

diskuterade hur vi ska gå tillväga genom att studera den kvalitativa intervjuformen utifrån boken Kvalitativ intervju. Vi kan inte heller, trots våra idoga försök, utesluta att vi i intervjuerna kommit för nära våra intervjuobjekt vilket skulle kunna förvansa våra resultat. Det bör dock tilläggas att alla intervjuer spelades in och korsanalyserades för att säkerställa att vi har legat så nära varandra som möjligt i frågor och resonemang. När resultatet av intervjuerna sammanställdes till magasinet valde vi att återge citaten exakt, detta skiljer sig från resten av magasinet, men eftersom detta var vår viktigaste forskningsdel ville vi släppa den journalistiska städningen av citaten för att ge mer utrymme åt våra intervjupersoner och inte tolka det de vill få fram åt läsaren. Vi är medvetna om att språket då ibland kan komma emellan, men vi upplever inte själva att det står i vägen för läsarens möjligheter att tolka och förstå vad intervjupersonerna känner och vill uttrycka.

Urval för forskarintervjuer

Efter mycket research där alla vägar ledde till Ylva Brune som forskat på vårt område och som nu genomför den studie vi ursprungligen tänkte göra, nämligen en kvalitativ analys och historisk översikt över hur mediebilderna av romer förändrats, ansåg vi att hon kunde ge oss en grund att stå på i vår studie. Vi har sedan dess haft en dialog med henne om utformningen av vår studie och våra resultat. Hon har även gett oss många tips på vägar att gå och personer att prata med. För att ta reda på hur mycket mediebilderna egentligen påverkar allmänheten och romerna själva, vilket är en viktig grund för en undersökning som syftar till att skapa förståelse för hur mediebilderna ser ut och hur den påverkar romers syn på majoritetssamhället och förtroende för media samt ickeromers syn på romer, valde vi att intervjua Bengt Johansson på JMG om medieeffekter.

Urval för journalistintervjuer

Ursprungligen ville vi ha redaktionschefer från åtminstone tre av Sveriges största morgontidningar, då de når många läsare och har ett visst förtroendekapital bland sina läsare. Gärna från både Stockholm, Göteborg och Malmö. Vi lyckades etablera kontakt och genomföra intervjuer med två redaktionsmedlemmar på Göteborgs-Posten och Sydsvenskan, Ninni Jonzon och Lotta Satz. Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet kontaktades åtskilliga gånger men vem som kunde tänkas passa för en intervju om redaktionell policy blev aldrig klarlagt. De var duktiga på att passa runt bollen. Det hade förstås varit önskvärt att låta fler redaktioner få berätta om hur de reagerar på våra resultat och hur de arbetar med frågor som rör etnicitet. Dessutom hade representanter för kvällspressen kunnat få vara med, inte minst med tanke på den ofta hårdvinklade journalistik som bedrivs där.

Utformning av intervjuguide

Med utgångspunkt i boken Kvalitativ intervju utformades en intervjuguide med värdeord och instruktioner som vi tog med oss för intervjuerna. Intervjuguiden finns med i sin helhet i arbetsrapporten som bilaga 1. Inför intervjuerna diskuterade vi mycket vad vi ville ha ut av intervjuerna och trots att vi var väl förberedda var det väldigt svårt att utforma frågor under intervjutillfället som inte var ledande, särskilt när den kvalitativa intervjun går ut på att få fram intervjupersonernas bild av verkligheten. Det kan då vara svårt att styra in intervjupersonen på att enbart prata om mediebilderna och inte självupplevda orättvisor som inte är direkt kopplade till media.

Utformning av kvalitativt analyschema

Utifrån vårt syfte diskuterade vi tänkbara punkter att titta på. Efter att vi hade enats provkodade vi några artiklar och insåg relativt snabbt att analyschemat behövde ändras. Eftersom vi satt tillsammans kunde vi då ha en kontinuerlig diskussion om hur vi skulle tolka och analysera texterna. Vi valde dels att fokusera på romska aktörer i texten; hur de kommer till tals, hur de beskrivs och i vilken roll de får uttala sig. Dessutom undersökte vi i vilket sammanhang romen förekom. Det reviderade schemat finns med i arbetsrapporten som bilaga 2.

Avgränsningar

Då vi inte haft obegränsat med tid eller resurser har vi förstås varit tvungna att göra vissa avgränsningar. Vi ville att alla tre skulle få prova på att kvalitativt analysera artiklar så därför resulterade det i två fallstudier och en jämförelse över tid. För att säkerställa att vi i våra analyser inte resonerade olika har vi hela tiden suttit tillsammans och kodat, vi har diskuterat våra analysfrågor fram och tillbaka samt tagit upp problem vi stött på. Vid varje tillfälle då någon varit osäker på sin tolkning har vi gemensamt diskuterat detta och vi har även kontrollerat varandras analyser för att säkerställa att vi inte tolkat på olika sätt. Detta har bidragit till att vi som grupp kan känna oss säkra på att vi alla kan skriva under på det resultat vi fått fram, men det innebär givetvis att någon utomstående som inte tagit del av diskussionerna skulle kunna tolka något annorlunda. Problemet med kvalitativa analyser är naturligtvis att vi alla går in dem subjektiva men genom att vi haft olika ingångar och från början har olika åsikter om vad som är orsakerna och vad som kan vara problemen i det vi undersöker tror vi att det resultat vi presenterar inte är alltför färgat av våra personliga åsikter.

Romer på nyhetsplats har varit det primära för analysen så ledare, krönikor, TT-material, artiklar som inte handlat om romer (men där romer omnämns) och debattartiklar har sorterats bort. Detta för att vi märkt att det kan finnas skillnader mellan den politiska agendan och vad som faktiskt syns i nyhetsmaterialet, romernas situation har diskuterats mycket på ledarplats utifrån olika perspektiv. Det hade kunnat vara intressant att undersöka de eventuella skillnader som finns mellan ledarsidans ambitioner och ideal och vad som faktiskt blir resultatet av nyhetsarbetet men då hade arbetet tagit en annan riktning och blivit för brett för oss att hantera.

När det gäller våra kvalitativa intervjuer hade vi liknande tankar som när vi fördelade det kvalitativa analysarbetet; alla i gruppen skulle få genomföra åtminstone varsin intervju. När vi sedan bara fick tillgång till tre intervjupersoner föll det sig naturligt att vi tog hand om varsin person.

I studien ingår nyhetsmaterial, romer som diskuterar hur de upplever mediebilderna samt journalister och chefer som intervjuats i syftet att utreda tankar och rutiner på redaktionerna. Vi har däremot inte undersökt hur den icke-romska publiken tolkar och påverkas av mediebilderna utan grundat våra slutsatser kring detta på den medieforskning som utförts på området av bland andra Bengt Johansson. Där finns också underlag för fortsatta studier.

Geografisk avgränsning

Vi beslutade oss för att titta på bilden av romer i dagstidningar spridda över hela Sverige, det var dels lättare att hitta bra fallstudier på detta sätt samtidigt som vi tror att mediebilderna samverkar med sociala kontakter och att fördomar som kanske förstärks någonstans sprids bland andra. Det hade dock kunnat underlätta för oss att gå in och djupanalysera några utvalda tidningar för att sedan ha mer på fötterna när vi pratar med journalister och chefer om hur man resonerar på redaktionerna.

Att granska exempelvis GP:s material under en viss period hade kunnat ge oss mer konkreta resultat. Vi funderade även på att göra en fallstudie på hur man i Sverige skriver om utvisningarna från Frankrike men eftersom det mesta som skrivits om detta är TT-material valdes detta bort eftersom vi ville ha redaktionellt material.

Avgränsning mot medieform

Vi har valt att fokusera på svensk press då radio, TV och andra medier skulle bli ett för stort fält att undersöka. Det hade inte bara inneburit merarbete genom ett större material utan vi hade även fått utforma helt andra analysmallar för radio och tv eftersom det finns mycket annat att ta hänsyn till, som bildspråk och ljudbild.

Veckorapport

v. 41 Vi diskuterade möjliga ämnen men enades om att Marias idé kändes både intressant och

relevant, inte minst mot bakgrund av händelserna runt om i Europa. Efter första handledningen så skrev vi en litteraturlista och en veckoplanering. Dessutom ställde vi frågor till expertsvar och letade efter vettiga böcker och avhandlingar. Ett samtal till Agnesbergs folkhögskola resulterade i både en informationsträff om romer och kontakt med intervjupersoner. I övrigt har veckan gått åt till inläsning och försök till avgränsningar.

v. 42 Vi kontaktar medieforskaren Ylva Brune, dels för att avgränsa vårt eget arbete men också för att klargöra vilka studier som gjorts tidigare. Vi gör ett första kodschema för den kvalitativa innehållsanalysen samt börjar lista möjliga artikeluppslag till magasinet. Redan här diskuterar vi tänkt magasinsform och bestämmer oss för att ordna med bra bildmaterial. Litteraturstudierna fortsätter.

v. 43 – 45 Våra frågeställningar renodlas och diskussionen om att genomföra kvalitativa intervjuer med romer för att bredda magasinet tar fart. Vi väljer hur vi ska göra våra innehållsanalyser och påbörjar arbetet. Tillsammans sitter vi och går igenom nyhetsmaterialet för våra respektive fallstudier. De första intervjuerna med Ylva Brune, Thereza Eriksson och Bengt Johansson äger rum. Ett par utkast till artiklar blir klara. Parallellt fortsätter läsningen för att fördjupa vår teoretiska koppling. De kvalitativa intervjuerna genomförs, spelas in och transkriberas som planerat.

v. 46 Analysen av intervjuerna och artiklarna är i stort färdiga. Fler texter blir färdiga. Intervjuer med journalister genomförs.

v. 47 Våra viktigaste resultat sammanställs. Arbetsrapporten påbörjas. Magasinsutformningen är i stora drag klar. Vi tar fram en förklaringsmodell för att bättre visa på sambandet mellan rapportering, nyhetslogik och strömningar i samhället. Nästan alla artiklar är färdigskrivna och bildsatta.

v. 48 Vi bygger en mall för magasinet. Korsläser varandras texter för korrektur och för att säkerställa kvaliteten på innehållet. Redigerar och sätter ihop magasinet. Skriver abstract som absolut sista uppgift.

Arbetsfördelning

Alla

Litteraturläsning

Intervju med Tereza Eriksson

Tankar om magasinet utformning och innehåll

Slutartikel/analys

Avslutande krönika/sammanfattning

Björn Wendelborn Barr

Artikel om medicieffekter

Artikel om Ryd/Öland

Artikel om kvalitativ analys

Artikel, kommutation

Artikel, journalister

Kortis om È Romani Glinda och Radio Romani

Ledare

Krönika om romers dubbla utsatthet

Kvalitativ intervju med "Pelle"

Analys av de kvalitativa intervjuerna

Kvalitativ analys av rapporteringen från Ryd/Öland

Intervjuguide

Referenslista

Text om arbetsfördelning

Intervjuer med Bengt Johansson, Lotta Satz och Ninni Jonzon

Maria Hansson

Abstract

Kvalitativ intervju med Rosa

Kvalitativ analys av Vojakkalafallet

Artikel om litteratur/forskning

Artikel, Romers historia

Artikel om Vojakkala/Grönfors

Krönika

Sidoartikel till Vojakkala/Grönfors

Artikel om Ylva Brunnes forskning

Bildansvarig

Text om arbetsmetod

Intervjuer med Eva Splik, Örjan Pekka, Peter Johansson, Mats Ehnбом, Ylva Brune

Dan Augustsson

Kvalitativ intervju med Katarina

Kvalitativ analys av artiklar från 2000

Kvalitativ analys av artiklar från 2010

Artikel om tidsperioderna

Krönika

Upprättande av kvalitativt kodschema

Förklaringsmodell

Redigering

Intervju med Ylva Brune

Referenser

Tryckta källor – refererade

1997 års steriliseringsutredning, Steriliseringsfrågan i Sverige 1935-1975: historisk belysning, kartläggning, intervjuer: slutbetänkande, Fritzes offentliga publikationer, Stockholm, 2000

Arnstberg, Karl-Olov, Svenskar och zigenare: en etnologisk studie av samspelet över en kulturell gräns, Carlsson, Stockholm, 1998

Brune, Ylva, Nyheter från gränsen: tre studier i journalistik om "invandrare", flyktingar och rasistiskt våld, Institutionen för journalistik och masskommunikation, Univ., Diss. Göteborg : Univ., 2004, Göteborg, 2004

Cederberg, Irka, Född fördömd: romerna - ett europeiskt dilemma, Leopard, Stockholm, 2010

Chancer, Lynn S. & Watkins, Beverly Xaviera, Gender, race and class: an overview, Blackwell, Malden, MA, 2006

Integrationsbilder: medier och allmänhet om integrationen, Integrationsverket, Norrköping, 2002

Montesino Parra, Norma, Zigenarfrågan: intervention och romantik, Socialhögsk., Univ., Diss. Lund: Univ., 2002, Lund, 2002

Nilsson, Tobias, Mediemytiska romer. Mediekonstruktionen av romer i nyhetstidningar 1962-2002, Södertörns Högskola, Journalistik och Multimedia, 2002

Ryen, Anne, Kvalitativ intervju: från vetenskapsteori till fältstudier, 1:a uppl., Liber ekonomi, Malmö, 2004

Said, Edward W., Orientalism: [Western conceptions of the Orient], Repr. with a new afterword, Penguin, London, 1995[1991]

Sandstig, Gabriella, Otrygghetens landskap [Elektronisk resurs] : en kartläggning av otryggheten i

stadsrummet och en analys av bakomliggande orsaker, med fokus på mediernas roll, Institutionen för journalistik, medier och kommunikation, Göteborgs universitet, Göteborg, 2010

Sen, Amartya K., Identity and violence: the illusion of destiny, 1. ed., W. W. Norton & Co., New York, 2006

Strömbäck, Jesper, Makt, medier och samhälle: en introduktion till politisk kommunikation, 1:a uppl., SNS förlag, Stockholm, 2009

Sverige. Delegationen för mänskliga rättigheter i Sverige, Svenska nyhetsmedier och mänskliga rättigheter i Sverige: en översikt: rapport nr 1, Fritze, Stockholm, 2007

Sverige. Delegationen för romska frågor, Romers rätt: en strategi för romer i Sverige: ett lands behandling av dess romska befolkning är ett lackmustest för det civila samhället och dess demokrati: betänkande, Fritze, Stockholm, 2010

Sverige. Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering, Mediernas vi och dom: mediernas betydelse för den strukturella diskrimineringen: rapport, Fritze, Stockholm, 2006

Wahl-Jorgensen, Karin & Hanitzsch, Thomas (red.), The handbook of journalism studies, Routledge, New York, 2009

Tryckta källor – icke refererade

Azar, Michael, Den koloniala bumerangen: från schibbolet till körkort i svenskhet, Östlings bokförlag Symposion, Eslöv, 2006

Bently, Peter (red.), Myter: en uppslagsbok, Forum, Stockholm, 1999

Bourdieu, Pierre & Thompson, John B., Language and symbolic power, Harvard University Press, Cambridge, Mass., 1991

Bruhn Jensen, Klaus, Medier och samhälle: en introduktion, 1:a uppl., Studentlitteratur, Lund, 2009

Ekström, Anders (red.), Den mediala vetenskapen, Nya Doxa, Nora, 2004

Esaiasson, Peter, Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad, 3., [rev.] uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2007

Fanon, Frantz, Jordens fördömda, [Ny utg.], Leopard, Stockholm, 2007

Fonseca, Isabel, Begrav mig stående: zigenarna och deras resa, Ordfront, Stockholm, 1998

Giddens, Anthony & Griffiths, Simon, Sociologi, 4., omarb. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2007

Hannerz, Ulf & Dahlgren, Peter (red.), Medier och kulturer, Carlsson, Stockholm, 1990

Stenström, Reetta, Att vara finsk rom i Sverige, Södertörns högskola, Institutionen för kultur och kommunikation, 2009

Mediearkivet (2010-10-14)
<http://ret-web05.int.retriever.no.ezproxy.ub.gu.se/services/archive.html?redir=true&redir=true>

Uppsatser.se, sökord "romer" (2010-10-14)
<http://www.uppsatser.se/om/romer/>

Kulturförvaltningen, Stockholms stad (2010-10-15)
<http://www.kultur.stockholm.se/default.asp?id=12747&ptid>

Kulturförvaltningen, Stockholms stad (2010-10-15)
<http://www.kultur.stockholm.se/default.asp?id=12744&ptid>

Regeringens webbplats för mänskliga rättigheter (2010-10-15)
http://www.manskligarattigheter.gov.se/extra/news/?module_instance=1&id=1331

Regeringens webbplats för mänskliga rättigheter (2010-10-15)
http://www.manskligarattigheter.gov.se/dynamaster/file_archive/080123/b917a88b7c8dcb92d736b71927f65bdf/SOU_2007_102.pdf

Google books, poisoned by lead: a health and human rights crisis in Mitrovica´s Roma camps.(2010-10-20)
http://books.google.com/books?id=XdaIISi45N0C&hl=sv&source=gbs_ViewAPI&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false

Quick response, nyheter om integration, invandring och främlingsfientlighet (2010-10-20)
<http://quickresponse.se/sok/?q=romer>
Quick response, nyheter om integration, invandring och främlingsfientlighet (2010-10-20)
<http://quickresponse.nu/artiklar/2010/mars/skev-rapportering-om-diskriminering/>
Quick response, nyheter om integration, invandring och främlingsfientlighet (2010-10-20)
<http://quickresponse.nu/artiklar/2002/augusti/hardbevakade-snatterier/>
DIVA-portal, sökord ”romer” (2010-10-21)
<http://www.diva-portal.org/smash/searchlist.jsf?searchId=1>

Muntliga källor – refererade

Brijani, Veli, 08 - 784 59 41, veli.brijani@sr.se
Brune, Ylva, 031 – 40 13 16, ylva.brune@hik.se
Enbom, Mats, 0920 – 26 29 00, mats.enbom@kuriren.com
Eriksson, Tereza, 0760 – 83 93 58
Johansson, Bengt, 031 – 786 49 84, bengt.johansson@jmg.gu.se
Johansson, Peter, 0920 – 26 29 32, peter.johansson@kuriren.com
Jonzon, Ninni, 0705 - 62 40 06, ninni.jonzon@gp.se
”Katarina”, anonymiserad
Pekka, Örjan, 0922 – 280 22, orjan.pekka@haparandabladet.se
”Pelle”, anonymiserad
”Rosa”, anonymiserad
Satz, Lotta, 0703 - 78 10 63, lotta.satz@sydsvenskan.se
Taikon, Fred, 0707 - 12 39 91, fred@romaniglinda.se

Muntliga källor – icke refererade

Rodell Olgaç, Christina (mejlkontakt), christina.rodell.olgac@sh.se
Spiik, Eva, 0922 – 280 23, eva.spiik@haparandabladet.se
Zaremba, Maciej (mejlkontakt), maciej.zaremba@dn.se

Bildanvändning

Alla foton är tagna av Maria Hansson.

De historiska bilderna (ur Thesleffs samlingar) är återgivna med Kungliga Bibliotekets och Libris nådiga tillstånd.

Bilaga 1

Intervjuguide 2010-11-08

Mallen utarbetad efter riktlinjer i Anne Ryens bok Kvalitativ intervju

Det är skillnad på en kvalitativ intervju och de intervjuer som journalister normalt gör. En kvalitativ och naturalistisk intervju syftar till att få tillgång till intervjupersonens erfarenheter och på så sätt förstå hur den personens tolkning av verkligheten ser ut. Kärnan i det naturalistiska metodsamtalen består i tron på att den sociala verkligheten är verklig.

Som forskare kan vi fånga denna verklighetsbild om vi följer vissa villkor vid insamlingen av data. Vi måste gå så pass nära att undersökningsspersonen kan känna igen och beskriva detaljer i sin sociala värld, men vi får inte gå så nära att vi förlorar distansen till undersökningsobjektet (go native).

Genom att vi använder deltagarnas egna ord kan vi visa vad de tänker och gör. Det viktiga är bara att vi undgår att bli en del av den naturliga miljö som studeras. Vi måste minimera risken att påverka data och den process där data samlas in. Forskaren ska i en naturalistisk tradition försöka vinna tillträde till världen som den ser ut från intervjupersonens eget perspektiv. Utsagorna får belysa våra egna slutsatser och betyder mycket för vår undersöknings reliabilitet. När vi senare skriver en rapport får vi sätta citattecken eller kursivera intervjuцитaten och dessa används som om de hänvisar till den verkliga sociala verkligheten. När det gäller grad av förhandsstrukturerad (uppstolpade frågor osv.) är det beroende på vad man vill uppnå. Ett allt för fast upplägg riskerar att göra forskaren blind. Blir det för mycket struktur fångar forskaren kanske inte, eller missförstår fenomen som är viktiga för intervjupersonen. En fast struktur kan också bidra till att låsa interaktionen och göra forskaren mindre uppmärksam genom att intervjun blir relativt mekanisk.

En allt för lös struktur är inte heller att rekommendera. Om viktiga fenomen på fältet inte ingår i frågeformuläret finns det en risk för att de inte heller fångas upp.

Under själva intervjun är det enormt viktigt att vi inte ingriper eller styr intervjupersonen. Allt för att minimera vår egen påverkan på resultatet. Arbeta utifrån värdeord och låt intervjupersonen ha initiativet. Försök också att använda samma språk som intervjupersonen men utan att tappa din roll som forskare.

Huvudmoment i intervjun

Den här fasen är den huvudsakliga delen av intervjun. Då det inte ska bli en för rigid struktur är det viktigt att inte ha för starkt formulerade frågor. Hellre teman eller lösryckta ord som kan tjäna som ingångar till ett fortsatt samtal. Här

är det också viktigt att tänka på klassiska journalistiska grundreglerna: Öppna frågor, Ingen frågestapling och inga ledande frågor.

Det goda lyssnandet är essentiellt här. Kommunera mycket med mimik och ögonkontakt. Uppmuntra fördjupning och fortsättning i samtalet.

- Frågor om biografiska data (namn, kön, ålder, osv.)
- Rundtursfrågor (egentliga inledningsfrågor, utgå från listan med stickord nedan och hitta bra öppningar.

Om de

fungerar, fortsätt med dem så länge som möjligt)

- Vaga och planerade sufflörsord vid behov som ska inkludera:
- Kontraster (fråga om skillnader mellan två förhållanden)
- ”Kategorier” (planerade frågor som tar upp formella drag hos forskningstemat)
- Speciella händelser
- ”Självdrivande” strategier (visa tidningsurklipp och fråga vad de tänker om innehållet)

Hjälp tekniker:

- Bruk av pauser där det framgår att intervjupersonen har ordet

- ”Pumpa” intervjupersonen framåt genom ”å”, ”mm” och så vidare eller genom
- Handrörelser eller genom
- Att be om mer (”kan du säga mer om detta?”)
- Fråga efter exempel
- Be om reaktioner efter att ha omformulerat det som intervjupersonen har sagt (”Om jag förstår dig rätt så säger du...”)
- Ställ frågor för att få intervjupersonen att brodera ut det som hon har sagt

Värdeord

Medier

Självbild

Samhället

Rasism

Fördomar

Okunskap

Förtroende

Uppmärksamhet

Förändring

Historia

Avslutning

Precis som när man avslutar ett samtal bör man avsluta intervjun på ett positivt sätt. Gör en kort sammanfattning det ni själva tycker är de viktigaste delarna i intervjun så att intervjupersonen får möjlighet att förklara eller precisera moment som annars kan leda till missnöje eller förvirring. Man bör tacka intervjupersonen på ett tillbörligt sätt. Håll relationen öppen för fortsatt kontakt. Ge också kontaktuppgifter så att de kan nå oss.

Bilaga 2

Kvalitativt kodschema för artikelanalys

1.

Aktörer

- Vilken roll har romen/romerna?

Får romen uttala sig? Är romen huvudperson i artikeln? Kontrasteras romen mot något annat?

- Hur beskrivs romen/romerna?

Med vilka ord? På vilket sätt?

2.

Sammanhang

- Vad handlar artikeln om?

Vilket ämne? Kultur/brott/nöje/utrikes/etc.

- Positiv/negativ/neutral bild av romen/romerna?

Hur har journalisten konstruerat artikeln?